

Deák András György¹

Globális versus biztonságos fizetési rendszerek?

Pénzügyi távközlés a szankciók és a fegyveresített interdependencia korában

A tanulmány áttekinti a levelező banki rendszerek fejlődését és azoknak az 1990-es évek óta zajló biztonságiasítását. Sorra veszi az inkumbens globális fizetési rendszer lehetséges helyettesítőit és kiegészítő megoldásait, így tárgyalja a hagyományos kínai klíringrendszert, a helyi devizaelszámolási rendszereket, a jegybankpénzi kisérteteket és blokkláncpénzeket. Fő megállapítása, hogy a fejlődés meghatározó változója a hagyományos globális fizetési rendszernek a nyugati államok által való fegyveresítése, illetve a többi kormányzat ebből fakadó biztonságiasítási törekvése. Ugyanakkor az alternatív módozatok nem képesek a meglévő, globális inkumbens rendszer szerepét teljes mértékben átvenni. Továbbá az új nemzetközi fizetési rendszerek a korábbi, valaha semleges és politikamentes csatornákhöz képest mind vagy kormányzatok által felügyelt megoldások, vagy azok által korlátozható mechanizmusok.

Kulcsszavak: fizetési rendszerek, pénzügyi távközlés, SWIFT, fegyveresített interdependencia, jegybankpénzek, szankciók

Global Versus Secure Payments Systems?

Financial Market Infrastructure in the Era of Sanctions and Weaponized Interdependence

The study overviews the past development of correspondent banking systems and their politicization since the 1990s. It examines the alternatives and potential substitutions, discussing the conventional Chinese clearing system, local currency settlement frameworks, central bank digital currency experiments, and blockchain currencies. The author argues that the initiative factor in this development is the weaponization of the incumbent global payment system by Western states and the subsequent global securitization drive. Nonetheless, the alternative payment options either cannot fully substitute the existing system or they can equally controlled by the governments.

Keywords: payment systems, financial market infrastructure, SWIFT, weaponized interdependence, central bank digital currencies, sanctions

¹ Deák András György az NKE EJK JLI tudományos főmunkatársa.

Bevezetés

Az orosz–ukrán háború 2022. februári kiújulása, illetve az azt követő, Oroszország ellen bevezetett nyugati szankciók rezsim teljesen más megvilágításba helyezte a nemzetközi fizetések kérdését. A nyugati országok egyik eminens törekvése Oroszország belső és legfőképp nemzetközi fizetési képességének megbénítása volt. Ennek során három év alatt szinte az összes orosz pénzügyi intézménnyel, bankkal, a fizetési rendszer különböző kiszolgáló egységeivel való kapcsolatot megszakították, kizárták ezeket a szervezeteket a SWIFT-ből, az amerikai klíringrendszerből, a nagyobb amerikai kártyatársaságok kivonultak az országból.² Függetlenül az intézkedések eredményességétől, ez a kísérlet két fontos üzenetet hordozott a külvilág számára. Egyrészt rávilágított arra, hogy a nyugati félteke, legfőképp az Európai Unió és az Egyesült Államok általános gazdasági befolyását meghaladó, globális képességekkel rendelkezik a nemzetközi fizetések területén. Másrészt, hogy ezek a szereplők még a legnagyobb gazdaságok ellen sem ódzkodnak ezt a befolyást fegyveresíteni.³

Ennek megfelelően az elmúlt négy évben a Föld szinte minden kormányzata megvizsgálta valamilyen, az inkumbens, globális fizetési rendszerhez képest alternatív megoldás kiépítésének a kérdését. Így például jegybanki devizák bevezetésével, ami csak az egyik ilyen lehetséges alternatíva, 2025 júliusában már a globális nemzeti össztermék 98%-át adó, 137 állam foglalkozott valamilyen szinten, szemben 2020 májusával, amikor csak 35 kormányzat vállalkozott erre. Az érintett kormányzatok fele, 72 állam már legalább kísérleti projekteket is indított.⁴ A nagy- és középhatalmak szinte mindegyike igyekszik valamilyen szuverén fizetési rendszer legalább részleges kialakítására, a stratégiai autonómia erősítésére. Természetszerűleg ide tartoznak a szankciók által érintett országok, Oroszország, Irán, a fő rivális, Kína, a kívülálló India vagy a nyugati szövetségi rendszer külsőbb pályáin elhelyezkedő Törökország. Azonban a biztonságiasító attitűd elérte az inkumbens rendszer olyan haszonélvezőit is, mint az Európai Unió, ahol szintén a stratégiai autonómia mentén születnek fajsúlyos szakpolitikák, vagy akár a digitális euró.⁵

Szuverén fizetési rendszerek minden további nélkül kialakíthatók az országhatáron belüli, belső fizetésekre. A belső fizetések rendszerét legkésőbb a 20. század elejére magas szinten szabályozták a legtöbb országban, hatósági, jellemzően jegybanki koordináció mentén.⁶ Ezek majdnem minden esetben sajátdevizás tranzakciók, a jegybank révén biztosított végtelen likviditással, az országon belüli üzenetküldési és klíringrendszerekkel. Előfordulhat, hogy a banki vagy legfőképp bankkártyás belső

² Koszov, Mihail Jevgenyjevics et al. (2025): *Vlijanyije szankcionnih ogranyicsenyij na finansovij i bankovszkij szektoru Rosszijoszkoj Federacii. Finanszovij zszurnal*, 17(4), 62–82.

³ Nölke, Andreas: *The Weaponization of Global Payment Infrastructures: A Strategic Dilemma*. [online], 2022. 06. Forrás: Leibniz Institute [2026. 01. 03].

⁴ *Central Bank Digital Currency Tracker*. [online]. Forrás: Atlantic Council; *CBDC Tracker*. [online]. Forrás: cbdctracker.org [2026. 01. 12].

⁵ Lane, Philip R.: *The Digital Euro: Maintaining the Autonomy of the Monetary System*. [online]. Forrás: SUERF [2026. 04. 16].

⁶ Roselli, Alessandro (2024): *The Political Economy of Central Banking. A Short History of the Changing Role of Central Banks*. Cham: Palgrave Macmillan.

fizetések esetén információáramlás zajlik az országhatárokon túlra és vissza, de ezeket hatósági szabályozás révén viszonylag gyorsan belső szerverekre lehet terelni. Mindez azt jelenti, hogy bár a világ legtöbb országának nem teljesen, vagy egyáltalán nem „szuverén” a belső fizetési rendszere, ha arra szükség lenne, meg tudná azt teremteni záros határidőn, néhány éven belül.

Teljesen más kihívást jelent a tanulmány témáját adó nemzetközi fizetések kérdésköre. Itt a biztonságiasítás csak mérsékelten jelent szuverenizációt. A tranzakciók értelemszerűen legalább két országot érintenek. Nem egyértelmű a tranzakció devizaneme, a mai technológiai szinten a pénz jellege sem (az lehet fiat deviza, de különféle jegybanki vagy kriptodeviza is), a fizetés, a szükséges üzenetek küldésének és az elszámolásnak a csatornáit. Mindez pedig korántsem az államhatalom által szabályozott módon zajlott a múltban. A nemzetközi fizetések területén az inkumbens, napjaink globális fizetési rendszerének gerincét adó intézmények – a levelező banki hálózatok és az általuk ellenőrzött SWIFT üzenetküldési rendszer – a nagy tranzakciós magánbankok révén fejlődtek ki, ők irányítják és ellenőrzik azt. Piaci hatékonysági, és nem szuverenitási szempontok mentén. Éppen ezért a nemzetállamok biztonságiasítási ambíciói itt nem érvényesülhetnek olyan gördülékenyen, mint a belső fizetések területén. A jegybankoknak és a döntéshozóknak egy piaci konstrukcióhoz kell alkalmazkodniuk, a változtatási igények esetén pedig figyelembe kell venniük a többi szereplő és nemzetállam vonatkozó döntéseit. Mindez a nemzetközi politika témájává teszi ezt a kérdéskört.

A nemzetközi fizetések biztonságiasításának két alapvető területe van. Az egyik, sokkal bonyolultabb, a monetáris kérdés, a vonatkozó pénz, ma még jellemzően a fiat deviza iránti bizalom megteremtése. Napjainkban a dollár, ezt követően az euró messze a legelterjedtebb globális tranzakciós pénznemek, ebben a két devizában zajlik a SWIFT ügyleteinek 71,06%-a,⁷ vagy a globális jegybanki tartalékok 77,45%-a.⁸ Itt az arányok megváltoztatása évtizedes folyamat, utoljára érdemi csere csak a második világháború alatt, a brit font – amerikai dollár relációban történt.⁹ Nem véletlenül adja magát ez a terület a szankcióalkalmazás ideális terepeként. Ezzel a kérdéskörrel a tanulmány nem foglalkozik. Van azonban a kérdésnek egy másik, ezzel szorosan összefüggő vetülete, ez a pénzügyi távközlés vagy angol *terminus technicusszal* a pénzpiaci infrastruktúra (*financial market infrastructure*, FMI) azon szelete, amely a tranzakciók végrehajtását teszi lehetővé. Ez jelen tanulmányban a nemzetközi fizetések indításának és fogadásának technológiai képességére vonatkozik. Így például hiába indítana egy, példának okáért indiai vállalat rúpiában nemzetközi fizetést, és hiába fogadná azt a partnere például Vietnámban, ha ez az ügylet a globális tranzakciós banki rendszereken és a SWIFT-en keresztül zajlana, külső felek azt bármikor megakaszthatják. Történetileg úgy alakult, hogy a nemzeti devizák nemzetközi használata az inkumbens, a nyugati nagyhatalmak által ellenőrizhető

⁷ A SWIFT-en zajlik továbbra is a globális nemzetközi átutalások több mint 90%-a. SWIFT, 2025 júniusi adat, SWIFT: *RMB Tracker – Monthly reporting*. [online], 2025. 07. Forrás: SWIFT [2026. 01. 26].

⁸ Az IMF COFER által nyilvántartott 149 ország összesített adatai szerint, 2025 második negyedévében. *Currency Composition of Official Foreign Exchange Reserves*. [online], 2025. Forrás: IMF [2026. 02. 16].

⁹ Eichengreen, Barry (2019): *Globalizing Capital: A History of the International Monetary System*. [H. n.]: Princeton University Press.

fizetési infrastruktúra mellett fejlődött ki. Ez a rendszer repedezik jelenleg, és törekszenek a kormányzatok saját képességeket kialakítani.

Ez a biztonságiasítási törekvés időben egybeesik a terület technológiai forradalmával. Az elmúlt évtizedekben a digitalizáció két fontos tekintetben változtatta meg a fizetések világát. Egyfelől sokkal több embernek és vállalatnak van digitális hozzáférése mobiltelefonok vagy számítógépek formájában. Ez csökkentette a fizetési szintek közötti távolságokat. Ma már egy jegybank is gond nélkül kapcsolatba léphet természetes személyekkel vagy vállalatokkal, akár a világ túlfelén is. Másrészt hihetetlenül megnőtt az információ mennyisége és mélysége, megnyitva az utat alternatív pénzfajták megjelenése előtt. Mindez széles teret nyit és fellelőséget teremt a terület legbefolyásosabb döntéshozói, a nemzeti jegybankok előtt. Ezek azok a szervezetek, amelyek a nemzeti kormányzatok segítségével végső döntést hozhatnak egy-egy megoldás vonatkozásában, támogathatnak, tűrhetnek vagy tilthatnak egyes fizetési módozatokat. A tanulmány ezeket a lehetőségeket veszi számba és értékeli, leginkább a szuverenitási és biztonságiasítási szempontok felől.

Globális hálózatok a nemzetközi politikában

Ellentétben más tudományágakkal, a hálózatok mibenlétét, azoknak a hatalomhoz való viszonyát illetően a nemzetközi politikai szakirodalom bizonytalan. Nyilvánvalóan volt az alulról építkező hálózatok kapcsán egyfajta naiv, fundamentalista elképzelés, amely szembeállította azokat a kormányok által létrehozott, egyközpontú rendszerekkel. Így gyakran ezeket a hálózatokat, hőskorukban még depolitizált struktúrákat kontrollálhatatlannak, romlatlannak és megronthatatlannak gondolták. Például ahogy az internetaktivista John Gilmore megfogalmazta, „a net a cenzúrát hibaként érzékeli és automatikusan kikerüli”.¹⁰ Ez akkor is igaz, ha már a kezdetekben is érzékelték, hogy a kormányozhatatlanság és a hálózatok szabadossága veszélyeket is hordoz.

Ennél óvatosabbak, de még mindig optimisták voltak a 20. század végének az interdependenciát igénylő liberális szerzői. A hálózatosodást, a globalizáció eme szükségszerű velejáróját kezelhetőnek és depolitizáltként fenntarthatónak gondolták. Keohane és Nye például elismerték, hogy az Egyesült Államok túlreprezentált egy sor globális hálózat, az internet, a nemzetközi fizetési rendszerek, a logisztika területén. De ezt a túlsúlyt az interdependencia sajátos logikájából és kiterjedéséből fakadóan automatikusan csökkenőnek, önfelszámolóknak gondolták. Ha nem is magától, a *laissez faire* révén, de a globális kormányzáson és az államok önértékéből fakadóan a hálózatok csomópontjai és topográfiája a jövőben egyenletesebben oszlanak majd el, és azok nemzetközi politikai értelemben semlegesek maradnak. „Arra számíthatunk, hogy a globalizáció maga csökkenti majd Amerika dominanciáját, ahogy a képességek elterjednek.”¹¹

Napjaink diskurzusa éles kontrasztot képez ezekkel a várakozásokkal. Rosa Brooks például egy szélsőséges értelmezést kínál és a Pentagon optikáján keresztül mutatja be – sok egyéb mellett – a globális hálózatok öncélú használatát, de üzenetét tekintve jól

¹⁰ Elmer-DeWitt, Philip: *First Nation in Cyberspace*. [online], 1993. 12. 06. Forrás: Time [2026. 01. 30].

¹¹ Keohane, Robert O. – Nye, Joseph S. (1997): *Power and Interdependence*. Longman, 254.

megragadja a kor tapasztalatát.¹² Az 1990-es években az interdependencia elé aggatott jelzők – komplex, társadalmi és legfőképpen kölcsönös¹³ – helyett a 2010-es évek végétől kezdve egyre gyakrabban a „fegyveresített interdependencia” fogalma tűnik fel. A globális hálózatok a hatalom eszközeivé tehetők, fegyveresíthetők, az interdependenciával vissza lehet élni, adott körülmények között hosszabb távon és nem önfelszámoló módon is.¹⁴ Az interdependencia aszimmetrikus, a hálózatok nem válnak egyenletesebbé az idővel, sőt, inkább koncentrálnak. Ezáltal a globális hálózatok az erősek eszközeivé válnak, a hegemónia szolgálatába szegődnek. A gyengéknek pedig nem marad más, mint a nemzetközi jog, esetleg valamilyen múltbeli állapotra való hivatkozás, amikor ezek a rendszerek még inkább a gazdaság, semmint a politika részei voltak. Ahogy a francia külügyminiszter is sérelmezte 2018-ban, az Irán ellen hozott egyoldalú, amerikai szankciókat kommentálva, hogy az Egyesült Államok „a bolygó gazdasági rendőréként” tevékenykedik.¹⁵

Más tudományágak hálózati definícióit illetően ez utóbbi értelmezés nem kellene hogy meglepetést okozzon. A közgazdaság hálózatos iparágnak tekinti azt, amely termékének a releváns tartományban pozitív a keresleti görbéje. Hétköznapi szóhasználatnál, annál többet ér, minél többen használják. Egy ingatlankereső cég szolgáltatásai bizonyosan ilyennek számítanak, a több hirdető egy helyen mindenkinek jobb. Ellentétben a hamburgeressel, ahol nem lesz jobb a termék íze, ha többen veszik, inkább csak hosszabb a sor és a várakozás. Azonban ha a keresleti görbe pozitív, akkor számít az érkezési sorrend. Aki előbb van jelen a piacon, nagyobb forgalmat ér el, magasabb lesz a megtérülése, és olcsóbban is adhatja a termékét. Tehát a méretgazdaságossága nemcsak a normál skáláhozadékkal, hanem azon felül is gyarapszik, az elsők idővel az egyetlennek is lesznek. Ezek a rendszerek nem ergodikusak, számít a kiinduló állapot, és különböző múltbeli állapotaikból nem egyazon jövőbeli állapot felé haladnak. Monopol és oligopol struktúrák jellemzik a hálózatos iparágakat, amelyek nemcsak egy-egy cégben, de egy-egy, az inkumbens technológia és az iparág kifejlődésének idején fejlett államban koncentrálnak. A fejlettség pedig gyakran – noha nem feltétlenül – kéz a kézben jár a nemzetközi politikai hegemoniával.

A szociológia társadalmi hálózatok irányzata is jobbra a képességek aszimmetriája révén határolja le azokat. A hálózatok tagjai egymás közt teremtenek és osztanak meg olyan képességeket, amelyekhez az azon kívül rekedt tagok nem juthatnak hozzá. A nemzetközi politika strukturalista irányzata az, amelyik leginkább befogadta ezt a megközelítést. A „strukturális hatalom” koncepciója pont az, hogy közvetlen kormányközi érintkezés helyett a hegemon hatalmak képesek a kisebb országok választási lehetőségeit oly mértékben leszűkíteni, hogy azok kényszerűen a nagyok érdekeinek megfelelő döntéseket

¹² Brooks, Rosa (2017): *How Everything Became War and the Military Became Everything: Tales from the Pentagon*. New York: Simon & Schuster.

¹³ Keohane–Nye 1997.

¹⁴ Farrell, Henry – Newman, Abraham L. (2019): *Weaponized Interdependence. How Global Economic Networks Shape State Coercion*. *International Security*, 44(1), 42–79.

¹⁵ Idézi Farrell–Newman 2019: 42.

hozzák.¹⁶ Ennyiben a hálózatok a strukturalista szakirodalomban eleve nem semlegesek, legfeljebb a kormányzatok csak nem közvetlen módon használják azokat.

Persze ez nem jelenti azt, hogy a globális hálózatok feletti uralom korlátlan, vagy politikai alkalmazásuk automatikus. A nyugati világ, az Egyesült Államok és az Európai Unió 2022 után szinte teljesen kizárta Oroszországot a fizetési rendszerekből, és szinte egyáltalán nem az internetről. A Google, YouTube vagy a Facebook ingyenes szolgáltatásai továbbra is elérhetők Oroszországban, pontosabban szólva azok akadályoztatása inkább az orosz kormányzat tevékenységének köszönhető, semmint az amerikaiénak. A döntés mögött lehetnek haszonelvű kalkulások, belső intézményi mintázatok (a hír szabad, a fizetés nem),¹⁷ vagy csak annak beismerése, hogy Oroszországban ezek az alkalmazások kevésbé elterjedtek. Mindazonáltal ez a példa jócskán árnyalja a múlt és jelen közötti distinkciót, ami szerint ezek a hálózatok valaha mind semlegesek és depolitizáltak voltak, most pedig mindannyian hatalmi eszközökké váltak volna. Amint azonban a következőkben bemutatom, a globális fizetési rendszer esetében pont így történt.

Az inkumbens rendszer – levelező bankok és a SWIFT

Napjaink globális, nemzetközi fizetési rendszerének alapjai a levelező banki kapcsolatok. Ennek a középkor óta fokozatosan kialakuló rendszernek a lényege, hogy a bankok fiókhálózatuk területi lefedettségén kívül, más nemzeti fizetési rendszerekben lévő bankokban nyitottak számlát az ügyfelek kiszolgálására. Így például egy magyar bank egy ügyfelének az Egyesült Államokba irányuló átutalását először közvetve vagy közvetlenül, a nemzetközi fizetési rendszeren keresztül az amerikai levelező banki partneréhez juttatja el. Ez utóbbi az amerikai belső fizetési rendszeren keresztül utalja azt tovább a kedvezményezett amerikai bankjához. Ha a fizető fél és a kedvezményezett bankjai két periferiális országban vannak, és egyiknek sincs levelező banki kapcsolata a másik nemzeti fizetési rendszerében, akkor a levelező banki kapcsolat többes láncból állhat egy közvetítő fizetési rendszerrel (például Egyesült Államok, Európai Unió, Oroszország vagy Kína, jellemzően az átutalás devizaneme a meghatározó).

A nemzetközi fizetési rendszer gerincét ez, a becslések szerint mintegy egymillió levelező banki kapcsolat képezi. Értelemszerűen a rendszer igazi haszonélvezői azok a globális tranzakciós bankok (*global transaction banks*, GTB), amelyek a meghatározó devizanemek fizetési rendszereiben honosak. Egy dollártranzakció nagy eséllyel áthalad az amerikai fizetési rendszeren. Például egy dollárátutalás nagy valószínűséggel érinti Amerikát, még akkor is, ha sem a fizető, sem a kedvezményezett bank nem amerikai. Hasonlóképp, euró devizanemben indított átutalások az esetek többségében áthaladnak az európai rendszeren, a renminbi a kínai fizetési körön és így tovább. Ezek az úgynevezett

¹⁶ Ugyanakkor korai szerzőik is inkább a pozitív kicsengést látták ebben a fejleményben. Susan Strange a nyolcvanas években a „strukturális hatalom” fogalmának megalkotásakor szembeállította azt a „relációs hatalommal”, implicit módon egy békésebb, ha nem is hatalommentesebb világot prognosztizálva előbbi alkalmazása esetén. Strange, Susan (1988): *States and Markets*. [H. n.]: Pinter.

¹⁷ Farrell–Newman 2019.

devizafolyosók, amikor az átutalás pénzneme meghatározza annak útvonalát, előnybe helyezik a meghatározó devizák helyi pénzügyi szolgáltatóit.

Továbbá a GTB-tevékenység valamilyen szinten korrelál a globális banki befektetési tevékenységgel (*global investment banking*, GIB) is. A levelező bankok számláin jelentős likviditás áramlik át, amelyet adott esetben a banki ügyfeleknek ott célszerű befektetni. Így nagy valószínűséggel saját levelező bankjaiktól fognak befektetési szolgáltatásokat is vásárolni, hiszen eleve ott van a pénzük, ott a legolcsóbb ezt lekötni. Nem meglepő, 2018-ban a világ tíz legnagyobb GTB-bankja közül hét rajta volt a világ 12 legnagyobb GIB-listáján is, mindahány amerikai vagy nyugat-európai nagybank.¹⁸ Közgazdaságilag a GIB-tevékenység felfogható egy meghatározó, a GTB-tevékenységhez kapcsolódó externáliaként is, ellensúlyozza az utóbbi kapcsán fellépő költségeket és kockázatokat.

A levelező banki rendszert egészíti ki az 1973-ban létrehozott, egyfajta nemzetközi magánbanki szövetkezetként működő SWIFT (Society for Worldwide Interbank Financial Telecommunications). Egyetlen funkciója az üzenetküldés. Egy tranzakció indításakor az érintett bankok főkönyvei között fizetési információkat közvetít, amelyek révén azok az ügyfelek számláin jóváírják azokat. A fizetéstől elkülönülten zajlik, korábban időben megkésve, ma már egyre közelebb ahhoz az elszámolás, az érintett bankok nemzeti klíringrendszerein keresztül. A SWIFT létrehozatala előtt az üzenetküldés telexen, azt megelőzően távirón vagy postai úton történt, nem szabványosított formában, annak minden idő, költség és emberi hibák okozta következményével együtt. A SWIFT érdeme a szabványosítás és az ahhoz kötődő automatizálás és digitalizálás volt. Technológiai értelemben páratlanul sikeres a rendszer. Ma már napi több mint 50 millió üzenetben átlagosan 21 billió dollárt közvetít (az Egyesült Államok éves GDP-jének durván háromnegyede), folyamatosan, immár bő 50 éve nagyobb fennakadások nélkül, továbbra is csökkentve saját fajlagos költségét.¹⁹

A rendszer szerves részei lehetnek a legkülönbébb fizetési hitelesítési és kezdeményezési mechanizmusok. Az 1960-as évek végétől kezdve ezek voltak a különféle, a mai nyugati országokban domináns hitel- és debitkártyák, illetve szolgáltatóik, legfőképp a Visa és a MasterCard. Annak idején ezek a megoldások váltották ki a készpénzhasználatot, illetve a csekkek jelentette lassú ügyintézkést és magas csalási arányokat. Napjainkban a mobiltelefonok és az azokhoz kötődő alkalmazások technológiai értelemben már képesek a kártyák teljes körű kiváltására. Nem véletlenül, azokban a fejlődő országokban, ahol a financializáció, a lakosság széles köreiben a banki szolgáltatások elterjedése csak az elmúlt évtizedben zajlott le, a bankkártyák használata a belső fizetések területén szinte marginális. Ilyen Kína, Dél- és Délkelet-Ázsia, a szubszaharai Afrika, de még Latin-Amerika egyes országai is. A tranzakciós ügyfél-hitelesítést itt már jellemzően helyi, a jegybank, esetleg más helyi szereplők által biztosított elektronikus alkalmazások végzik. Ez a lehetőség nyitott a fejlett, nyugat-európai piacok számára is: az amerikai bankkártyacégek (Visa, MasterCard) és nagyobb technológiai óriások fizetési applikációi

¹⁸ Robinson, Gary: *Correspondent Banking, SWIFT, and the Geographies of Financial Infrastructure: Technological and Organisational Change in Cross-Border Payments*. [online], 2023. Forrás: University of Luxembourg Open Repository and Bibliography/Thesis Ph.D [2025. 10. 03].

¹⁹ SWIFT: *Annual Review, 2023*. [online], 2023. Forrás: SWIFT [2025. 11. 14].

(Apple Pay, Google Pay) technológiai értelemben kiválthatók független és/vagy helyi szolgáltatók digitális alkalmazásai révén.

Az inkumbens rendszer és nemzetállamok igényei – pénzmosás és terrorizmus

Egészen az 1990-es évekig a nemzeti kormányok mérsékelt érdeklődést mutattak a globális fizetési rendszer iránt. Bár a levelező bankok értelemszerűen a nemzeti fizetési rendszerek részei voltak, közvetlen szabályozási felügyelet alatt működtek, ehhez képest a nemzetközi átutalások ügye legfeljebb versenyszabályozási kérdéseket (például a postai szolgáltatásokkal, a telexszel szemben) vetett fel. A SWIFT ezen túlmenően is különleges esetet képviselt, hiszen hagyományos értelemben véve nem tekinthető sem fizetési, sem elszámolási rendszernek. Így mint a fizetési rendszer „kritikus szolgáltató”-ját vonták végül valamilyen szintű nemzetközi ellenőrzés alá.

A SWIFT feletti szakpolitikai felügyelet megteremtése egészen 1998-ig váratott magára. Addig globális jelentőségéhez képest meglepően szabadon, saját szabályai szerint működhetett. Ekkor hoztak létre a G10-es országok jegybankjaiból egy felügyeleti bizottságot, majd 2012-ben a SWIFT Oversight Forumot, belga vezetéssel, hogy legalább technikai és technológiai felügyeletet gyakoroljon egy ilyen meghatározó szervezet felett.²⁰ Ebben a fejlett, nyugati országok jegybankjai képviseltetik magukat, és nincsenek prohibítív, hagyományos szabályozási jogosultságaik. Betekintést nyerhetnek a működésbe, ajánlásokat fogalmazhatnak meg.²¹ Formálisan a belga jegybank, illetve a belga kormányzat képes kötelező jogi érvényű döntéseket hozni a SWIFT helyi jogalanyisága okán. Ugyanakkor, mint ebben a fejezetben látni fogjuk, a SWIFT érdemi tevékenységére a kormányzatok nyomásgyakorlása játszott meghatározó szerepet, jobbra a tagságtól és a formális ellenőrzési mechanizmusoktól függetlenül.

Az első komolyabb, immár nem versenyszabályozási érdeklődés a G7 szintjén 1989-ben a FATF (Financial Action Task Force) létrehozatalával jelentkezett. A FATF létrejött abból a felismerésből származott, hogy bizonyos bűnüldözési tevékenységeket – ez akkor még jellemzően a kábítószer-kereskedelmet és a hozzá kapcsolódó pénzmosást jelentette²² – nem lehet hatékonyan, csak a bankok nemzetállami felügyeleti szervei közti jogi koordinációval folytatni, ahhoz szükség van valamilyen intézményesített nemzetközi csatornára és szervezetre is. Ez a szervezet ajánlásokat fogadhatott el, ellenőrzési mechanizmusokat dolgozhatott ki, adott esetben adatokat is bekérhetett a tagállamok bankjaitól azok felügyeleti szervein keresztül. Mivel pedig a FATF mandátuma abból a felismerésből származott, hogy a droggereskedelemhez tartozó pénzügyi tevékenység jellemzően nemzetközi, a szervezet kiemelt feladatává vált a nemzetközi tranzakciós gyakorlat felügyelete.

²⁰ Scott, Susan V. – Zachariadis, Markos (2014): *The Society for Worldwide Interbank Financial Telecommunication (SWIFT). Cooperative Governance for Network Innovation, Standards, and Community*. London – New York: Routledge, 43.

²¹ SWIFT: *Organisation & Governance*. [online]. Forrás: SWIFT [2026. 02. 03].

²² G7 Information Centre: *Economic Declaration*. [online], 1989. 07. 16. Forrás: g7 [2026. 02. 09].

A levelező banki szinteken ez volt az első komolyabb átvilágítási, *due diligence* kompetencia, amelyet a tagországok vonatkozó pénzügyi intézményeinek meg kellett teremteniük. A bankoknak meg kellett állítaniuk a különböző, „feketelistákra” helyezett szervezetektől induló és onnan beérkező átutalásokat, különböző módokon azonosítaniuk kellett a gyanús tranzakciókat, illetve vonatkozó adatszolgáltatás révén segíteniük kellett a bűnüldözést úgy nemzeti, mint egyre inkább nemzetközi szinten. Értelemszerűen a nemzetközi átutalások esetén ez viszonylag hamar különböző jogrendszerek közötti harmonizációt igényelt, a kormányzatok igyekeztek a saját fizetési rendszereiket megke-
rülő átutalásokat is felderíteni.

Még bonyolultabb volt a SWIFT-től való adatszolgáltatás kérése, hiszen ott a bűnüldöző szerveknek nem egy nemzeti kormánnyal, hanem egy magánbanki szövetkezettel kellett volna megállapodásra jutni. A kérdés 1992-ben került napirendre, amikor a FATF adatszolgáltatást igényelt a SWIFT-től, amit az rövidebb gondolkodási időt követően elutasított. A FATF számára a SWIFT-adatállományhoz való hozzáférés lehetővé tette volna, hogy rálásson a nem együttműködő bankok adataira, illetve egy helyen kapta volna meg mindazt, amit amúgy sok kisebb pénzügyi intézménytől kellett volna beszereznie. A SWIFT döntése egyrészt státuszának meghatározatlanságából és szabályozatlanságából fakadt. Nem volt egyértelmű, ki rendelkezik egy ilyen kérdésben, illetve semmilyen módon nem voltak egyértelműek az adatvédelmi elvek. A vonatkozó adatok a SWIFT saját értelmezésében banktitkot képeztek, ő nem rendelkezhetett felettük, hiszen csak továbbította azokat, és ezért nem is adhatta át azokat. Ugyanakkor a döntés kifejezte a részes bankok semlegesség iránti vágyát, amennyiben mindennemű politikai elköteleződéstől, elfogultságtól mentesen, pártatlanul és globális jelleggel akarták folytatni tevékenységüket. Ahogy Larry Schrank, a SWIFT akkori vezérigazgatója is megfogalmazta: „Nem foglalkozunk idézéssel.”²³ A SWIFT értelmezésében az ilyen tranzakciókat a nemzeti fizetési rendszerekben, a részes bankok és levelező bankok szintjén kell ellenőrizni. Ugyanakkor annyi engedményt mégis tettek a FATF felé, hogy ettől kezdve kötelező módon fel kellett tüntetni a SWIFT-üzenetekben a feladó személyét. Korábban ilyen rubrika nem volt a SWIFT-szabványban, mert a tranzakció feladóját elég volt a küldő banknak ismernie. Így azonban a fogadó bank is ellenőrizhette annak személyét, segítve az együttműködést.²⁴

A nemzetközi fizetési rendszerrel szemben támasztott nemzetállami elvárások a 2001. szeptember 11-i amerikai terrorakciókkal és a terrorizmus elleni háborúval váltak mérvadóvá. Innentől kezdve a globális hegemon, a nemzetközi fizetési rendszer meghatározó tagja, az Egyesült Államok a terrorizmus elleni harc jegyében egyoldalúan igényt tartott a nemzetközi fizetési adatokra, lehetőség szerint azok szankcionálására még akkor is, ha azok elkerülték az amerikai fizetési rendszert. Bár a terrorizmus tematikus feltűnése, kiváltképp az amerikai eltökéltség és megnövekedett adatigény révén minőségi változást jelentett, a tehertétel kisebb volt a FATF kapcsán szabályozott vagy együttműködő levelező bankok számára. A nemzetközi terrorizmus önmagában nem képezett jelentős tranzakciós forgalmat, behatárolt volt az ügyfélkör. A már létező *due diligence* osztályok keresési

²³ „We don’t do subpoena”, Scott–Zachariadis 2014: 127.

²⁴ Scott–Zachariadis 2014: 127.

és szűrési profiljainak kiegészítése, méretbeli felskálázása révén az igények kezelhetők voltak. Sokkal nagyobb volt a váltás jelentősége a nem együttműködő, a pártatlanságukat korábban megőrző banki gyakorlatok esetén, mint például a svájci vagy iszlám bankok, vagy éppen a SWIFT.

A SWIFT-adatokhoz való hozzáférés értelme ugyanaz volt, mint a FATF-megkeresés esetén: nem kellett sok tízezer, adott esetben periferiális, megbízhatatlan adatszolgáltató bankkal pepecselni, hiszen legalább a nemzetközi átutalások szinte teljes állománya ott volt egyetlen szervezet szerverein. Nem mellékesen, az egyik ilyen szerverközpont az Egyesült Államok területén volt, tehát végső soron Washington saját szabályozási körbe is vonhatta azt, és elvehette volna tárgyalás nélkül. Végezetül a SWIFT tagságának meghatározó része amerikai nagybank volt, nem mertek az együttműködés ellen szavazni a belső döntéshozatal során. Ennek megfelelően a SWIFT ezen esetben engedni kényszerült. Az amerikai pénzügyminisztérium az amerikai Terrorizmus Finanszírozását Felderítő Program (Terrorist Finance Tracking Program, TFTP) keretében „idézte meg” a SWIFT-et, amely rövid és nem túl erőteljes ellenállás után az együttműködés mellett döntött. A felek együttműködési megállapodást kötöttek, a SWIFT valamilyen szinten képes volt az amerikai igényeket korlátozni (értsd: nem kaptak teljes és korlátlan hozzáférést a szerveres állományhoz).²⁵

Ugyanakkor a titkos együttműködés ténye, annak 2006-os nyilvánosságra kerülése után jelentős hatással volt az inkumbens fizetési rendszerre. Első alkalommal bizalmi deficitet hozott létre, amennyiben a nemzetközi fizetési rendszer diszkrét jellege sérült. Abból egyetlen, meghatározó szereplőhöz tisztázatlan feltételek mellett információk kerülhettek ki az érintettek, ideértve a vonatkozó kormányzatokat, tudomása nélkül. Bár a bizalmi következmények valószínűleg nagyobbak voltak a perifériákon, a muzulmán országokban vagy akár a Távol-Keleten, a lehangosabb adatvédelmi fenntartások a rendszer másik oszlopos tagjától, az európai oldalról hangzottak el. Az amerikai hozzáférés nem volt teljesen összhangban a belga és az uniós adatvédelmi szabályokkal, nem első, és korántsem utolsó alkalommal két tűz közé szorítva a SWIFT-et. A kérdést 2010-re sikerült részlegesen megoldani, amennyiben az Európán belüli fizetéseket szerveresen is elkülönítették a többi tranzakciótól, és azokhoz az Egyesült Államok csak egy külön egyezmény révén, a Europol ellenőrzése mellett férhetett hozzá.²⁶ Az ügy nem mellékesen rávilágított arra, hogy az Európai Unión belül nincs egységes fizetési rendszer, a tagállamok pénzügyi intézményei a nemzetközi fizetési rendszert kénytelenek használni. Ez újabb lökést adott a terület uniós integrációjának, ma már a vonatkozó hálózatok kiépültek és rendelkezésre állnak.

²⁵ Scott–Zachariadis 2014: 129.

²⁶ Scott–Zachariadis 2014: 131.

Az inkubens rendszer és nemzetállamok – a fizetési rendszerek „fegyveresítése”

A fent említett politikai intervenciók bármennyire is erőteljesek voltak, korlátozott szakpolitikai és bűnüldözési szempontok mentén jelentkeztek, és egyszerű adatgazdaként tekintettek a nemzetközi fizetési rendszer szereplőire. Ahogy azt Farrel és Newman is jellemzi, ez volt a globális hálózatok „panoptikumhatása”, ahol az azt ellenőrző kormányzatok kedvükre szemlélődhetek és érthették meg az őket körülvevő világot.²⁷ Nem lebecsülendő ez a hatás sem. Némi túlzással talán, de a SWIFT-adatok képezték az amerikai terrorellenes tevékenységek „rosette-i kövét”: fundamentális segítséget jelentettek a feltárt tevékenységek értelmezésekor, az összefüggések megértésekor.²⁸ Hasonlóképpen kevés korlátozás mentén kutakodhatnak az amerikai hatóságok az interneten, kiváltképp, ha ez kevésbé érinti az amerikai állampolgárokat. Ahogy azt a korábbi NSA-igazgató, Michael Hayden is teljes természetességgel kimondta: „Ez hazai pálya nekünk. Ne vennénk hasznát annak, hogy ennek nagy része a Washington állambeli Redmondon [a Microsoft székhelye – szerző megj.] keresztül zajlik? Miért ne használnánk a javunkra a világ legerősebb távközlési és adatmenedzsment-rendszerét?”²⁹

Ehhez képest azonban minőségi különbséget jelentett a szerzőpáros által csak „csomóponthatás”-ként leírt gyakorlat.³⁰ A 2000-es évektől egyre inkább elterjedt, leginkább az Egyesült Államok oldaláról az aktív megközelítés, amelyben a fizetési rendszerre a gazdasági nyomásgyakorlás vagy a gazdasági háborúk közvetlen módon bevezethető eszközeként gondoltak, fegyverként használva az azoktól való függést. Washington ezt kombinálta az exterritoriális szankciós jogalkalmazással, amelynek értelmében amerikai hatóságok és bíróságok bármilyen, akár az Egyesült Államok területiális joghatóságát elkerülő cselekményt is büntethetnek a Föld bármelyik részén. A globális pénzügyi rendszerben az exterritoriális jelleg valós tartalommal bírt, mivel minden mérvadó pénzügyi intézmény rendelkezik amerikai érdekeltséggel, meghatározók a dollárügyletei és a dollárklíringrendszer használata. Ebből az infrastruktúrából való kizárás a banki tevékenység gyakorlati végét jelenti a világ legtöbb szegletében. Ezt használva, illetve ezzel fenyegetve, az Egyesült Államok hegemoniája ezen a területen az átlagosnál is erősebb volt, legalábbis rövid távon kecsegtető hozadékat ígérve a pénzügyi rendszer fegyveresítése terén.

Kezdetben az amerikai pénzügyminisztérium alá tartozó OFAC (Office of Foreign Assets Control, Külföldi Eszközök Ellenőrző Hivatal) a politikai szankciós tevékenységet is a korábbi bűnüldözési tevékenységhez hasonlóan kezelte. Ennek jegyében az Amerika ellenségeinek tartott személyek és vállalatok tranzakcióit próbálta kiszűrni és megbénítani a hazai és nemzetközi térben. Így például a Kuba elleni szankciókat

²⁷ Farrel–Newman 2019.

²⁸ Lichtbau, Eric – Risen, James: *Bank Data Is Sifted by U.S. in Secret to Block Terror*. [online], 2006. 06. 23. Forrás: New York Times [2026. 02. 07].

²⁹ Idézi Hirsh, Michael: *How America's Top Companies Created the Surveillance State*. [online], 2013. 07. 25. Forrás: National Journal [2026. 02. 01].

³⁰ Farrel–Newman 2019.

megsértő tranzakciókat egyesével azonosította és szabott ki az abban részes pénzügyi intézményekre kisebb bírságokat. Ez részlegesen működött az Egyesült Államokon belül, ahol egyéb eszközök is rendelkezésre álltak a többszörös bűnismétlő bankok szankcionálására. Azonban látványosan hatástalan volt az országhatárokon kívül, legfőképp a másik nagy pénzügyi hatalommal bíró Európában.

A stratégiaváltás 2007-ben, az International Emergency Economic Powers Enhancement Act (IEEPEA, Nemzetközi Sürgősségi Gazdasági Hatásköröket Bővítő Törvény) életbe lépésével következett be. Az OFAC ezt követően sokkal magasabb, prohibítív mértékű bírságokat szabhatott ki, kumulatív alapon, felső korlát nélkül. Így míg a két Bush-adminisztráció idején a büntetések átlaga 125 ezer dollár környékén mozgott, a két Obama-adminisztráció alatt az átlag 29 millió dollárra nőtt.³¹ Az amerikai pénzügyminisztérium pedig precedens jelleggel indított néhány, szó szerint brutális eljárást, hogy szerte a világon mindenki értsen a szóból: 2009-ben a Credit Suisse 536 millió,³² 2012-ben az ING 619 millió,³³ 2014-ben a BNP Paribas 8,9 milliárd dollárt³⁴ fizetett különböző, főleg közel-keleti amerikai szankciós intézkedések megsértéséért. Mindez tekintélyt, komolyságot és a *due diligence* tevékenység robbanásszerű szigorítását eredményezte a nemzetközi pénzügyi rendszerben. A szankciósértés innentől kezdve komoly jogi, pénzügyi és reputációs kockázatot jelentett, amelyet véletlenül semmiképp sem akartak megsérteni az érintett bankok, tudatosan is csak valamilyen nagyon magas hozadék fejében.

Értelemszerűen az amerikai szankcióalkalmazás ezen minőségi változása sem szigetezte el teljeskörűen még a nyugati, szövetséges országok bankrendszerait sem, nemhogy az azon kívül eső intézmények gyakorlatát. Az OFAC magatartása sokkal szelektívebbé és óvatosabbá tette a bankokat, de nem zárta le a pénzügyi csatornákat a szankcionált felekkel hermetikusan. Ez a banki világban általánosan *de-risking*-nek nevezett tevékenység, amely egyformán magában foglalja a veszélyesnek tartott kapcsolatok lezárását, úgymint álcázását vagy a szankciókerülést. Így például amerikai cégek a múltban³⁵ előszeretettel helyezték át kényes tevékenységeiket az Egyesült Államokkal szövetséges országokba bejegyzett leányvállalataikhoz, amelyekkel szemben Washington a jó viszonyra tekintettel elnézőbb volt. Newman és Zhang empirikus alapon is kimutatta az általuk *target leakage*-nek és *political cascade*-nak nevezett folyamatokat, amikor vagy a szankcionált fél környékezi meg *offshore* pénzügyi központok oldaláról a másodlagos szankcióktól tartó bankot, vagy maga az utóbbi helyezi át a kényes kapcsolatot olyan leánybankokhoz, ahol a szabályozó nem osztja a szankciós célokat és elnézőbb az elsődlegesen szankcionált

³¹ Early, Bryan R. – Preble, Keith A. (2020): *Going Fishing versus Hunting Whales: Explaining Changes in How the US Enforces Economic Sanctions*. *Security Studies*, 29(2), 231–267.

³² *Settlement Agreement between OFAC and Credit Suisse AG*. [online], 2009. 12. 16. Forrás: OFAC [2026. 02. 01].

³³ *Settlement Agreement between the U.S. Department of the Treasury's Office of Foreign Assets Control and ING Bank, N.V.* [online], 2012. 12. 06. Forrás: OFAC [2026. 02. 01].

³⁴ US Department of Justice: *BNP Paribas Agrees to Plead Guilty and to Pay \$8.9 Billion for Illegally Processing Financial Transactions for Countries Subject to U.S. Economic Sanctions*. [online], 2014. 06. 30. Forrás: US Department of Justice [2026. 02. 01].

³⁵ Early, Bryan R. (2012): *Alliances and Trade with Sanctioned States. A Study of U.S. Economic Sanctions, 1950–2000*. *Journal of Conflict Resolution*, 56(3), 547–572.

féllel szemben.³⁶ Efing, Goldbach és Nitsh ezeknek a gyakorlatoknak széles tárházát írja le és mutatja be a német bankrendszer példáján keresztül.³⁷

Nyilvánvalóan az OFAC magatartásában beállott változás is onnan eredt, hogy az amerikai kormányzat jóval aktívabban akarta alkalmazni a pénzügyi szankciókat, mint korábban. A 2010-es évek során a pénzügyi jellegű korlátozások váltak a leggyakrabban alkalmazott intézkedéssé, maguk mögé utasítva a kereskedelmi, stratégiai embargós vagy egyéb intézkedéseket.³⁸ Ahogy egy szerző is találóan megjegyzi, „ha ebben az újfajta hadviselésben a(z amerikai) pénzügyminisztérium vált az Egyesült Államok »kedvenc háborús parancsnokává«, akkor a bankok a közkatonák”.³⁹ Logikus volt tehát itt is a pénzügyi távközlő rendszereket a szankcióalkalmazás igájába vonni, mivel így egyetlen lépéssel a levelező banki kapcsolatok tízezreit ellenőrizhetik, vágthatják el vagy legalábbis nehezíthetik meg. A nagyobb klíringrendszerekről és a SWIFT-ről való letiltás tűnt most is a „fizetési rendszerek nukleáris opciójának”.

A 2010-es évek Irán elleni amerikai szankciós tevékenysége volt az, ahol ezek és a SWIFT szerepét illető viták kiéleződtek. Az Obama-adminisztráció korai iráni pénzügyi szankcióit már eleve úgy tervezték meg, hogy abban az iráni pénzügyi intézmények SWIFT-ről való letiltása mintegy automatikus lépés volt. Ehhez 2012 februárjában az amerikai törvényhozás magát a SWIFT-et is nevesítette és szankcionálhatóvá tette, ha az amerikai korlátozásokat az iráni bankokkal szemben nem tartja be. Értelemszerűen ezzel az Egyesült Államok egyoldalúan leválasztotta a világ szinte összes bankját az iráni rendszerről, ideértve az európai intézményeket is. Hagyományos módszerekkel nem lehetett volna az Iránnal éves szinten mintegy 2 millió tranzakciót kezelni, legfeljebb egy töredékét, csak a legfontosabbakat.⁴⁰ Ugyanakkor ez az egyoldalú törekvés érdeksérelmet okozott a világ összes többi pénzügyi intézményének és kormányaiknak. Ezt a konfliktust 2012-ben végül az iráni szankciós rezsim ENSZ alá helyezése révén sikerült feloldani. Azonban 2018-ban, amikor a Trump-adminisztráció egyoldalúan felmondta az Iránnal kötött nukleáris egyezményt és újra bevezette a szankciókat, az Európai Unióval újra fellángolt a vita a SWIFT hovatartozásáról.

Az iráni pénzügyi szankciós rendszer, kiegészülve a kelet-ukrajnai orosz–ukrán konfliktusra adott nyugati intézkedésekkel, nagyon erős jelzés volt a szankcióalkalmazás vonatkozásában. Ugyanakkor a helyzet végtelenen egyértelművé a 2022-es ukrajnai orosz agresszióra való szankciós reakciók révén vált. Ahogy a bevezetőben is utaltam rá, ez az esemény több distinktív elemet is felvonultatott. Indikatív volt a méret, miszerint a világ egyik legnagyobb gazdaságát próbálták a nyugati kormányok – némi fokozatossággal ugyan, de teljeskörűen – kizárni az inkumbens, globális fizetési rendszerből. Másrészt, ellentétben a korábbi, európai–amerikai szankcióalkalmazási vitákkal, az exterritoriális jelleg megítélésével, az orosz esetben semmilyen érdemi nyugati belső vita nem volt.

³⁶ Newman, Abraham – Zhang, Qi (2023): *Secondary Effects of Financial Sanctions: Bank Compliance and Economic Isolation of Non-Target States*. *Review of International Political Economy*, 31(3), 995–1021.

³⁷ Efing, Matthias – Goldbach, Stefan – Nitsch, Volker (2023): *Freeze! Financial Sanctions and Bank Responses*. *The Review of Financial Studies*, 36(11), 4417–4459.

³⁸ Felbermayr, Gabriel et al. (2020): *The Global Sanctions Data Base*. *European Economic Review*, 129, 103561.

³⁹ Newman–Zhang 2023: 996.

⁴⁰ Scott–Zachariadis 2014: 134.

Az Európai Unió és az Egyesült Államok együttesen, radikális és maximalista módon léptek fel, koordinálva az intézkedéseiket. Végezetül az orosz eset azt is bizonyította, hogy ugyan tenni kell érte, de egy ilyen totális pénzügyi szankciós rendszert is túl lehet élni. Ez a három tapasztalat az, ami meghatározza napjaink pénzügyi távközlésének folyamatait.

A hanyatló nyugati inkumbencia

Ugyan ez a tanulmány kiemelten kezeli a globális fizetési rendszer és a nemzetállamok kapcsolatát, ebben ragadva meg előbbinek problémáit, ez az olvasat legitim. A levelező banki kapcsolatok mind technológiai, mind gazdasági hatékonysági értelemben modernnek és versenyképesek. Képesek lennének felvenni a versenyt a párhuzamos rendszerekkel és a *niche* technológiákkal, marginális területekre szorítva vissza azokat, de legalábbis versenyre kelni azokkal. A globális fizetési rendszer problémája az, hogy annak meghatározó elemeit a nyugati félteke kormányzatai saját szakpolitikai, majd ezt követően saját stratégiai céljaik mentén kompromittálták. Így az inkumbens fizetési rendszer elvesztette pártatlanságát, és az érintett kormányok, jegybankok alternatív megoldások, legalább az opcionális megteremtése felé fordulnak egy bőséges választékot felvonultató technológiai térben.

A hanyatlás egyik tünete a csökkenő levelező banki kapcsolatok száma a 2010-es évek eleje óta.⁴¹ 2011 és 2022 között a területen aktív bankok száma mintegy 30%-kal csökkent, főleg a latin-amerikai és karibi térségben, Kelet-Európában és Afrikában, legkevésbé Észak-Amerikában.⁴² Ebben ugyan szerepet játszott a nagy pénzügyi válság is, de a fő ok továbbra is a szabályozói és politikai teher. Az elmúlt 20 évben exponenciálisan növekedett a legkülönfélébb szereplők által kibocsátott szankciók jogi mennyisége, amelyet folyamatosan változtatnak is a nemzeti kormányok. Mindez nagyon komoly alkalmazkodási feladatot jelent a banki *due diligence* tevékenység számára. A teljes joganyagnak való megfelelést minden egyes tranzakciónál, naprakészen, külön-külön ellenőrizni kell, viselni kell a folyamat összes költségét, az összes vélt és valós pénzügyi és reputációs kockázatot.⁴³ Ha a bankok nem is szüntetik meg levelező banki tevékenységüket, széles körben érvényesítik a *de-risking* szempontokat. Szűkítik a területi, deviza- vagy tematikus lefedettségüket, nem fogadnak el egész térségekből, országokból való megkereséseket, kizárják a kockázatos devizafolyosók használatát. Összességében ez lassabb átutalásokat, növekvő költségeket jelent, de előfordulhat akár az is, hogy az átutalási lánc ellehetetlenül két pénzügyi intézmény között, minden különösebb nyilvános indok nélkül. A koncentráló és egyre nehezkesebb nemzetközi fizetési tevékenység, az attól húzódozó bankok teret nyitnak az ezeket a terheket kevésbé vagy könnyebben viselő szereplők, legfőképp a jegybankok előtt.

⁴¹ World Bank Group: *Withdrawal from Correspondent Banking: Where, Why, and What to Do About It*. [online], 2015. Forrás: World Bank [2026. 01. 16].

⁴² Garratt, Rodney – Wilkens, Priscilla Koo – Song Shin, Hyun (2024): *Next Generation Correspondent Banking*. [online], 2024. Forrás: BIS Bulletin [2026. 01. 14.].

⁴³ Durner, Tracey – Shetret, Liat: *Understanding Bank De-Risking and Its Effects on Financial Inclusion. An Exploratory Study*. [online], 2015. 11. Forrás: Oxfam [2025. 04. 26.].

Ezen kapcsolatok számának csökkenése, működésük elnehezülése csak a válság egyik tünete, amit közvetlen összefüggésbe lehet hozni a politikai szempontok érvényesítésével. Ez a következmény önmagában nem végzetes, reverzibilis, és mint azt a következő fejezetben is bemutatom, a levelező banki kapcsolatok újrakonfigurálhatók egy osztott, nem globális fizetési térben is. Gyengülésük esetleg lehetőség, hogy más szereplők más szempontok mentén szervezzék azokat össze vagy lecseréljék azokat. Az inkumbens rendszer válsága sokkal explicitebb formában jelentkezik azon elemeknél, amelyek globális hatókörrel bírnak, adott esetben globális szervezetek. Számukra a semlegesség, a pártatlanság, a depolitizált működés és a globális jelleg között ok-okozati összefüggés van. Nagyon erőteljes ebből a szempontból a SWIFT érzékelése. Annak idején a SWIFT elnöke, Yawar Shah még joggal mondhatta, hogy „a semlegesség a SWIFT DNS-ében van”.⁴⁴ Ez az attitűd a 2010-es évekre már egy kétkedőbb véleménynek adott teret. Napjainkat sokkal inkább Lazaro Campos SWIFT-vezérigazgató gondolatai határozzák meg, aki szerint a nyugati exterritoriális jogszemlélet ellehetetleníti a globális vállalatokat. Elvesztve globális jellegét, a SWIFT további lehetőségei közül hármat vázolt fel: „Választanunk kell majd. Lehetünk nyugati vállalat globális ambíciókkal. Vagy keletiek leszünk, vagy el nem köteleztettek. Ha nem köteleződsz el, nem lehetsz globális többé.”⁴⁵

A kihívók – nem tokenizált, hagyományos megoldások

Az inkumbens fizetési rendszer kihívói meglehetősen vegyes társaságot alkotnak. A következőkben négy megoldást mutatok be, amelyek, illetve amelyek hibridjei gyakorlatilag lefedik az összes, a világban fellelhető alternatív rendszert. Ezek a következők:

- teljes értékű, nemzetállami „másolatok” – legfőképp az orosz fizetési rendszer és a kínai CIPS;
- helyi, kétoldalú vagy regionális devizaelszámolási rendszerek;
- jegybankpénzek;
- osztott főkönyvi technológiájú pénzek – kriptodevizák és *stablecoinok*.

Az egyik meghatározó különbség a fenti megoldások között, hogy az első kettő nem érinti a pénz jellegét. Oroszország és a kínai CIPS-klíringrendszer is csak lemásolta a létező inkumbens rendszert, annak informatikai hátterét, üzenetküldő hálózatait, klíringrendszerét, fizetésindítási és -hitelesítési gyakorlatát. A helyi devizaelszámolási rendszerek két vagy több jegybank szervereinek összekapcsolása révén jönnek létre, amelyek lebonyolítják a pénzügyi intézmények közötti üzenetküldési és klíringfeladatokat. Azonban a pénz maga fiat deviza marad – még ha értelemszerűen azt a saját devizanemekre cserélik is, a kétszintű bankrendszer érintetlen, és a jegybankok legfeljebb a „postás” feladatait veszik magukra. Ezzel szemben a jegybankpénzek és az osztott főkönyvi technológiájú pénzek, egységes nevükön tokenizált megoldások esetén a pénz alapvető sajátosságai is eltérnek. A jegybankpénzek elterjedése fundamentálisan rendezné át a kompetenciákat

⁴⁴ Scott–Zachariadis 2014: 135.

⁴⁵ Scott–Zachariadis 2014: 137.

a bankrendszer két szintje között, miközben az osztott főkönyvi blokklánc-technológiák a gyakorlatban magánpénzek, leértékelve a nemzetállamok monetáris képességeit.

A szuverén orosz és kínai fizetési rendszert a 2010-es évek közepén alakították ki. Feltehetően a 2012-es iráni szankciók, illetve az orosz esetben bizonyíthatóan a krími annexiót és a kelet-ukrajnai konfliktust követő nyugati szankciók voltak a kiváltó okok. Maga a szankciós kör ekkor még az orosz esetben sem volt jelentős, csak néhány kisebb pénzügyi intézményt vontak egyedi szankciók alá. Ugyanakkor a lehetőség már ekkor körvonalazódott, illetve különös jelentősége volt, hogy a MasterCard és a Visa is felfüggesztette kártyaszolgáltatásait néhány jelentősebb orosz banknál, megbénítva azok belső fizetéseinek legjavát.⁴⁶ Ezt követően döntött Moszkva egy teljesen szuverén fizetési rendszer kiépítéséről, amelyet rendkívüli gyorsasággal, 2017-ig meg is valósított.⁴⁷

A modern orosz fizetési rendszer kiépítése a rendszerváltozást követően indult, és ellentétben a közhiedelemmel, akkor még a szuverenitási és biztonságiasítási szempontok nem játszottak abban komoly szerepet. Ezért 2014-ben egy, a globális fizetési rendszerbe hagyományos módon integrált mechanizmust kellett onnan leválasztani. Biztosítani kellett, hogy a belső fizetési rendszer bármilyen külső befolyástól mentesen is tudjon működni, illetve létre kellett hozni olyan képességeket, amelyek révén az orosz oldalon nemzetközi tranzakciókat tudnak indítani és fogadni. Mindez magába foglalta egy szuverén, a nemzeti bank felügyelete alatt álló fizetési és klíringrendszer létrehozatalát, illetve a meglévő elemek informatikai megerősítését, egy saját, nemzetközi pénzügyi üzenetküldő hálózat kiépítését (SZPFSZ, az „orosz SWIFT”), egy saját bankkártyarendszer bevezetését (MIR), illetve az összes orosz relációjú pénzügyi információ Oroszországon belül való tárolását és kezelését, úgy a bankok, mint más pénzügyi szolgáltatók esetében. Így például az amerikai bankkártyatársaságok is kötelesek voltak helyi tranzakcióikat egy éven belül a nemzeti bank által felügyelt belső szerverekre telepíteni, gördülékenyen kiválthatóvá téve azokat egy külső korlátozás esetén.⁴⁸

Az új rendszer tesztelésére sem kellett sokat várni, a 2022. februári Ukrajna elleni ismételt orosz agressziót követően a nyugati országok minden korábbinál hermetikusabban lezárták az Oroszországgal meglévő fizetési csatornákat. 2024 végére szinte az összes orosz pénzügyi intézmény, ideértve magát az orosz klíring- és üzenetküldő rendszert is, a legszigorúbb amerikai és európai korlátozások alá esett. Ennek értelmében kevés, nevesített kivételtől eltekintve, nemcsak a nyugati országokban regisztrált pénzügyi intézményekkel nem tarthattak fenn kapcsolatot, hanem elvileg harmadik ország együttműködő szereplőit is másodlagos szankciót érthették, ha együttműködtek a szankcionált orosz entitásokkal.

A totális pénzügyi szankciók eredményessége első látásra legfeljebb mérsékelt. A belső fizetéseket tekintve az orosz rendszer makulátlanul szerepelt, fennakadások nélkül át tudta venni a kilépő, külföldi cégek feladatait. A nemzetközi fizetések vonatkozásában

⁴⁶ BBC: *Visa and MasterCard Block Russian Bank Customers*. [online], 2014. 03. 21. Forrás: BBC News [2025. 12. 12.].

⁴⁷ Kochergin, Dmitry – Yangirova, Alsu (2018): *Modern Development of the National Payment Card System in Russia*. *Advances in Economics, Business and Management Research*, 104, 223–232.

⁴⁸ *Visa to Miss Deadline for New Russian Payment System, MasterCard on Time*. [online], 2015. 03. 27. Forrás: The Moscow Times [2025. 06. 22].

is fontos elmondani, hogy Oroszország meghatározó külgazdasági indikátorai érintetlennek tűnnek. 2021-ben a teljes külkereskedelmi áruforgalom 795,2, 2024-ben 735,2 milliárd dollár volt. A szolgáltatások terén 131,4 milliárdról 124,5 milliárd dollárra csökkent a nemzetközi forgalom ugyanezen három év alatt.⁴⁹ A forgalomban beálló változások legtöbbje nem meghatározó mértékű, bőven magyarázható a világpiaci árak hasonló irányú mozgásaival. Mindez azt az értelmezést erősíti, hogy a fő cél, az orosz exporttöbblet elapasztása, az import ellehetetlenítése legalábbis rövid távon sikertelen volt. Az áruforgalmi bojkott kudarcát nem tudták ellensúlyozni a pénzügyi szankciók. Nyilván ugyanezen adatsorokból ki lehet olvasni olyan negatív tendenciákat is, amelyek hosszabb távon komoly növekedési áldozatot jelentenek.⁵⁰

Az aggregált forgalmi adatok mérsékelt változásai azonban nem fedik el azt a tényt, hogy az ország nemzetközi fizetési rendszere és kapcsolatai kardinálisan megváltoztak. Az orosz „szuverén” fizetési rendszer csak mérsékeltten tudta átvenni az inkumbens hálózat szerepét. Mivel annak levelező bankjai, illetve maguk az orosz üzenetküldő (SZPFSZ) és bankkártyacégek (MIR) is szankciók alá kerültek, azok működése a partnerek hajlandóságán múlt.⁵¹ Ez utóbbit pedig a nyugati kormányzatok fenyegetései igencsak mérsékeltek. Ennek megfelelően nem egy, hanem sok kis különböző orosz gyakorlat összessége volt az, amely adekvát választ volt képes adni a kihívásokra. 2024 végéig részleges kiskaput jelentettek azok a bankok, amelyeket a szankciós rezsím megkímélt. A SWIFT-rendszer kiváltására a legkülönbözőbb e-mail-es, telefonos, faxes lehetőségek nyújthattak megoldást, legalábbis a tranzakciók egy kitüntetett csoportjánál. Meghatározóvá vált a különféle, kiváltképp posztszovjet országokban működő közvetítők használata. Ezeket vagy valódi közvetítésre használták, vagy az orosz természetes és jogi személyek ott nyitottak számlát és léptek vissza így az inkumbens fizetési rendszerbe. Ezt a folyamatot segítette, hogy az Eurázsiai Unió országaiban meghatározóvá vált a rubel használata, 2024-re a tranzakciók 87%-át az orosz devizában bonyolították le.⁵² Oroszország létrehozott kétoldalú devizaelszámolási rendszereket is például Iránnal, újra megnőtt a készpénz használata, illetve az ország továbbra is jelentős kriptodeviza-bányász és a bitcoin öt legnagyobb használója között van.⁵³ A helyzetet jól jellemzi, hogy még a rubelalapú *stablecoinokat* is bevezették, amelyek aggregált forgalma esetenként (A7A5) létezésük első évében 100 milliárd dollárra hízott.⁵⁴

Az alternatív megoldások közül azonban kiemelkedik egy: a kínai fizetési rendszer használata. A Kínához való csatlakozás mind külgazdaságilag, mind monetárisan

⁴⁹ Orosz Nemzeti Bank: *Sztatyisztika vnyesnyego sektora*. [online], 2026. 02. 12. Forrás: CBR [2026. 02. 12].

⁵⁰ Példának okáért ilyen a szellemi tulajdonjogok és az „egyéb, üzleti szolgáltatások” forgalmában bekövetkezett változás. Utóbbiban egészen szélsőséges mértékben, 32,4-ről 3,8 milliárd dollárra esett a forgalom 2021 és 2024 között. Ugyanakkor például a tengeri szállítások kapcsán jelentkező szolgáltatásforgalom szinte érintetlen, ami nehezen összeegyeztethető azzal a ténnyel, hogy elvileg ez a szankciók egyik kiemelt terepe volt.

⁵¹ Eichengreen, Barry (2023): *International Finance and Geopolitics*. *Asian Economic Policy Review*, 19(1), 84–100.

⁵² Filatov, Maksym (2025): *Reproducing Power through Infrastructure. The Development of Sino-Russian Financial Interdependence (2014–2024)*. *Cogent Social Sciences*, 11(1).

⁵³ BIS: *The Next-Generation Monetary and Financial System*. [online], 2025. Forrás: Bank for International Settlements [2026. 02. 13.].

⁵⁴ A7A5: *The Ruble-Backed Stablecoin Crosses \$100 Billion in Transactions*. [online], 2026. 01. 22. Forrás: Elliptic [2026. 01. 03.].

és a fizetési rendszer szintjén is érthető. Kína Oroszország meghatározó kereskedelmi partnere, importjának nagyobbik fele onnan származik, pártatlan az ukrán–oroszháborúban.⁵⁵ Monetáris értelemben minden más meghatározó deviza a dollártól kezdve a jennel vagy a brit fonttal bezárólag valamilyen szankciós korlátozás alá esik. A jüan az egyetlen olyan likvid deviza, amelyhez Moszkva a szükséges mértékben hozzáférhet úgy a kereskedelemi csatornákon, mint a kínai jegybankkal kötött tranzakciók és *swap* ügyletek révén. 2022 januárja és 2024 decembere között a „barátságtalan” országok devizáiban (dollár, euró, jen stb.) folytatott kereskedelem aránya az exportban 87-ről 18%-ra, az importban 67-ről 18%-ra zuhant.⁵⁶ Az orosz–kínai kereskedelem szinte teljes egészében jüanban zajlik, és Vlagyimir Putyin nyilvánosan támogatta a jüan használatát harmadik országokkal folytatott kereskedelemben.⁵⁷ Az orosz devizatőzsde 2024 nyara óta szinte kizárólag rubel–jüan relációban működik, és bár a jegybanki és költségvetési tartalékok állományát már titkosították, minden közvetett jel arra mutat, hogy az ott felhalmozott devizás készletek legjava kínai.⁵⁸ Az orosz szerzők által csak „jüanizáció”-nak nevezett folyamat az élet minden területére kiterjedt, a kereskedelmi bankok jüan számlákat kínálnak az állampolgároknak, ez vált a rubel után az első számú tartalékvalutává.

A jüan magas aránya az orosz pénzügyekben közvetett bizonyíték annak az ország nemzetközi tranzakcióiban való széles körű használatára is. Kína rendelkezik hagyományos „szuverén” fizetési rendszerrel, amelynek központi eleme a kínai nemzetközi klíringrendszer, a 2015-ben létrehozott CIPS (Cross-Border Interbank Payment System, nem összetévesztendő amerikai megfelelőjével, a CHIPS-szel – Clearing House Interbank Payments System). Ez egy jüanalapú, valós idejű, bruttó elszámolású, a kínai jegybank által ellenőrzött hálózat. Ugyan népszerűsége egyelőre messze elmarad amerikai megfelelőjétől, 2024-ben is csak az amerikai klíringrendszer-forgalom 3,5%-ának megfelelő volument kezelt,⁵⁹ használata gyorsan terjed, és ez képviseli messze a legnagyobb alternatív fizetési útvonalat a nyugati féltekén kívül. Az orosz esetben jelentőségét jól mutatja, hogy 2024-ig az ahhoz csatlakozott orosz bankok száma elérte a 180-at, ideértve a legnagyobb szereplőket is (VTB, Gazprombank, Alfa-Bank, Roszbank).⁶⁰

Értelemszerűen, ha 2022-ig az orosz pénzügyi rendszer kínai kapcsolatainak erősítése törekvés volt és az opcionális növelése jellemezte azt, 2022-t követően Moszkva szemszögéből a kínai kapcsolat egyre inkább kényszerré vált. Az orosz fél kénytelen elviselni a reláció zavarait, hiszen nem rendelkezik hasonló tranzakciós volument kezelni tudó érdemi alternatívával. A nyugati szankciók szigorítása miatt a kínai bankok időről időre erősen korlátozzák és szelektálják a forgalmat, különböző kerülőutakra kényszerítve

⁵⁵ Pusztán formálisan ez azt jelenti, hogy nem tekinti magát a konfliktusban részes félnek, és ugyanazokat a korlátozásokat vezeti be Oroszországgal, mint Ukrajnával szemben.

⁵⁶ SLDinfo: *Russia's Yuan Pivot: How Sanctions Forced Moscow's Currency Revolution*. [online], 2025. Forrás: Second Line of Defense [2026. 01. 09.].

⁵⁷ Volinszkij, Akim et al.: *Jüanizacija v Rosszii: Polityiceszkij konsztrukt ili ekonomiceszkaja realnoszty?* [online], 2024. 12. 23. Forrás: IE RAN [2026. 01. 11.].

⁵⁸ Volinszkij 2024: 13.

⁵⁹ Baker, Joe: *Is China's Cross-Border Payments Network on the Rise?* [online], 2025. 07. 04. Forrás: FXC Intelligence [2026. 01. 17.].

⁶⁰ Filatov 2025: 9.

az orosz–kínai fizetéseket, annak minden költségkövetkezményével egyetemben. Ezek lehetnek különböző közvetítők, adott esetben orosz rezidensek is beléphetnek a kínai belső fizetési rendszerbe, illetve a teljes forgalom 5–9%-a közé becsülték 2025-ben a különböző kriptodevizákban lebonyolított, feltehetően a stratégiai embargót elkerülő árukra koncentrálódó fizetési volument.⁶¹ Az aszimmetria megléte ellenére hiba lenne teljes alárendeltségről és függőségről beszélni. Kínai oldalról is meghatározó törekvés volt a kétoldalú forgalomban a rubel és a jüan használatának erősítése. A globális szintén az orosz–kínai külgazdasági reláció mérvadó elem, amelynek sikeres integrálása a kínai fizetési rendszerbe komoly vívmány a CIPS térnyerésekor, Peking saját gazdasági kapcsolatainak jüanizációjaker. Végképp indokolatlan azt vélelmezni, hogy ennek a kapcsolatnak a külső nyomásra való korlátozása azt jelentené, hogy a nyugati szereplők érdemben el tudnák azt zárni vagy meg tudnák szüntetni.

A kínai fizetési rendszer perspektíváinak értelmezésekor egy sor bizonytalansággal kell számolni. Ezek java része monetáris természetű, nevezetesen nem világos, hogy Kína a belső pénzügyi stabilitás és a globális befolyás szempontjai közül melyiknek szán nagyobb szerepet. Az előbbi a különböző tőkepiaci korlátozások fenntartását, a valamilyen módon ellenőrzött jüanárfolyam fenntartását feltételezné, miközben az ezekről való lemondás, a jüan konvertibilitása nagyban elősegíthetné globális tartalékvalutává való előrelépését.⁶² A renminbiszeptikusok érvei nagyjából a konvertibilitás hiányára,⁶³ a kínai külföldi érdekeltségek alacsony szintjére⁶⁴ és a tartósan és magasan pozitív folyó fizetésimérleg-szaldóra vonatkoznak.⁶⁵ Különbözve ezek egyike sem lenne kizáró ok a globális térnyerésnél, együttesük azonban kétségtelenül komoly hátráltató tényező. A kínai vezetés sem tudott érdemi választ adni erre a dilemmára, noha az *on-shore*, *off-shore* renminbi piacok elkülönítése érdekes kísérlet volt, hogy mindkettőt válasszák.

Ha mérsékeltebb ambíciót feltételezünk, vagy a biztonságiasítás felől vizsgáljuk a kérdést, akkor Kína saját gazdasági ügyleteit igyekszik saját devizájában és saját fizetési infrastruktúráján keresztül lebonyolítani. Ennek nyilvánvalóan jelentős gazdasági hozadéka van, illetve jelentősen csökkenti egy gazdasági háború várható negatív következményeit. Pekingnek minden fontos sajátossága megvan ennek a törekvésnek az érvényesítésekor: meghatározó gazdaság gyors növekedéssel, egyre nagyobb gazdasági befolyással; aszimmetrikus viszonyt ápol legtöbb partnerével; jelentős exporttöbblete van, tehát partnerei igénylik a jüant; politikailag és gazdaságilag is független, legalábbis a fizetési rendszerek szintjén opcionalitást kínál a nyugati országok fegyveresített interdependenciájával

⁶¹ Filatov 2025: 29.

⁶² A BIS 2025. áprilisi OTC FX globális piaci felmérésében bár már az ügyletek 8,5%-ában volt az egyik oldalon a renminbi, az ötödik legnagyobb tranzakciószámú devizát képezve, de messze elmaradva a dollártól és az eurótól. A dollár az esetek 89,2, az euró 28,9, a japán jen 16,8, az angol font az ügyletek 10,2%-ában volt jelen valamelyik oldalon. BIS: *Triennial Central Bank Survey. OTC Foreign Exchange Turnover in April 2025*. [online], 2025. Forrás: Bank of International Settlements [2026. 01. 18].

⁶³ Wu, John: *Chinese Yuan on Slow Path to Globalization Due to Capital Account Controls*. [online], 2023. 07. 11. Forrás: S&P Global [2026. 01. 19.].

⁶⁴ Zhang, Longmei (2023): *Capital Account Liberalization and China's Financial Integration*. M-RCBG Associate Working Paper Series, 196. Kennedy School of Government.

⁶⁵ Pettis, Michael (2024): *Will the Chinese Renminbi Replace the US Dollar?* In Palley, Thomas – Pérez Caldentey, Pérez – Vernengo, Matías (szerk.): *Dollar Hegemony*. Edward Elgar, 57–70.

szemben. Nem mellékesen jól halad a kitűzött cél elérése felé. A Kínai Központi Bank jelentése szerint 2021-ben már a Kínával lebonyolított külgazdasági ügyletek 48%-a renminbiben valósult meg – bármelyik fizetési rendszeren is történtek azok, ideértve a SWIFT-et is.⁶⁶

Ami egyedi ebben a kínai törekvésben, az a rugalmassága és széles spektruma. Leszámítva a Kínában betiltott különböző algoritmus-alapú pénzeket, kriptodevizákat és *stablecoinokat*, a kínai jegybank a fellelhető összes alternatív technológiai megoldás felé nyitott és részt vesz azokban. Függetlenül attól, hogy a kínai belső fizetési rendszer már most is teljes mértékben szuverén, a kormányzat jelentős kiskereskedelmi jegybankpénzi kísérletet futtat egyes megyékben. A jegybank a CIPS-en kívül több kétoldalú, sajátdevizás elszámolási rendszerben részes, főleg a délkelet-ázsiai régióban. Kína egyik meghatározó tagja az mBridge projektnek, a blokkláncalapú, jegybankpénzes kezdeményezésnek.⁶⁷ Peking szempontjából a projekt jelentősége az, hogy részese az Egyesült Arab Emírségek és Szaúd-Arábia is, így elvileg az a közel-keleti olajimport fizetési csatornájává válhatna.⁶⁸

A technológiai fejlődés ilyen innovatív használata, akár még a saját inkumbens rendszerek alárendelése kísérleti projekteknek nem elszigetelt jelenség Kínában. Hasonlóan erőteljesen zajlik például a közúti közlekedés villamosítása, annak következményeként az olajimport-függőség mérséklése.⁶⁹ Értelmszerűen különbözőképpen keretezhetők ezek a törekvések. Magyarázhatók azok versenyképességi és jóléti megfontolásokkal, iparpolitikai célkitűzésekkel, a technológiai vezető szerepre való törekvéssel, lehetnek a háttérben ellátásbiztonsági és a stratégiai autonómia erősítésére vonatkozó szakpolitikák, vagy ezek bármilyen kombinációja. Ugyanakkor a stratégiai olvasatban csökkentik a globális interdependenciát, minőségileg is apasztják a nyugati befolyást a világban. A folyamatok egyik meghatározó tényezője tehát az a nem túl transzparens és ma még nem egyértelmű politikai kalkulus, hogy ezt a megnövelt önállóságot miképp használja majd Peking, és miként tudja azt megemésztetni Washington.

Mind az orosz, mind a kínai hagyományos fizetési rendszerek rendelkeznek egy jelentős hiányossággal. Ezek a legszorosabb értelemben vett nemzetállami rendszerek egyetlen kormányzat által kontrollált fizetési struktúrák. Mindazok a semlegességi érvek, amelyek a 20. század globális inkumbens rendszerére elmondhatók voltak, teljes mértékben hiányoznak innen, ellentétben minden olyan, a 21. századból a fegyveresített interdependenciára elmondott kritikával, amelyek halmozottan igazak rájuk. Sem az SZPFSZ, sem a CIPS nem magánbanki szövetkezet, hanem szinte maga az orosz és a kínai jegybank. Nagyon más választék nincs, sem az euró, sem a japán jen nem képez szuverén fizetési rendszert a szó tágabb értelmében. Mit tehetnek tehát azok a kis államok, amelyek szűkösséggel rendelkeznek és el akarják kerülni a nagyok strukturális hatalmát?

⁶⁶ Eichengreen 2023: 87.

⁶⁷ *Project mBridge Reached Minimum Viable Product Stage*. [online], 2024. 11. 11. Forrás: BIS [2026. 01. 19.].

⁶⁸ Szaúd-Arábia a múltban rendszeresen kitért a kínai olajimport júanelszámolásra való legalább részleges áttétele elől, amit Peking ismétlődően kezdeményezett.

⁶⁹ Bencivelli, Lorenzo et al.: *China's Shrinking Oil Footprint: How Electric Vehicle Adoption is Shaping China's Oil Consumption*. [online], 2025. 11. 04. Forrás: CEPR [2026. 01. 21.].

Ha teljes körű megoldást nem is jelent, de ezek az országok létrehozhatnak úgynevezett „helyi devizaelszámolási rendszereket” (*local currency settlement framework*). Bár ez egy gyűjtőfogalom, az ilyen megoldás szinte mindig két vagy több ország jegybankjainak szerveres összekapcsolásáról szól, aminek révén a fizetést, az üzenetküldést és az elszámolást is a két jegybank egymás közt, sajátdevizás tranzakcióként tudja kezelni. Ilyenkor nincsen szükség levelező bankokra, hiszen a nemzeti fizetési rendszerben minden bank össze van kapcsolva a saját jegybankjával. Az üzenetküldés és az elszámolás is így tud megvalósulni. Nem meglepő módon a kezdeményezés a Kínával és az Egyesült Államokkal is ellentmondásos viszonyt ápoló Dél-Kelet-Ázsiából indult. 2021-ben Szingapúr és Thaiföld kapcsolta össze nemzeti fizetési rendszereit, és telefonszámos identifikáció alapján tett lehetővé külföldi tranzakciókat. Malajzia és Thaiföld QR-kódos rendszerben üzemeltet *ringgit-baht* közvetlen átutalásokat, majd a folyamat Indonézia vezetésével regionálissá vált.⁷⁰

Az ilyen megoldásoknak sok hozadéka van úgy gazdaságossági, mint a stratégiai autonómia szempontjából. Előbbire példa, hogy 2025-ben Kína és Indonézia is hasonló megállapodást kötött, jobbra költségoptimalizálási okokból. Ugyanakkor fontos megemlíteni az elterjedésük előtt álló egyik fontos korlátot, illetve egy, a nemzetközi jogrend szempontjából ellentmondásos következményt. A korlát monetáris, miszerint a helyi devizaelszámolási rendszerek csak a partnerek devizáit tudják korlátlanul elszámolni. Ennek megfelelően aki ezt használja, jó eséllyel egy helyi deviza érdekében lemond valamelyik globális tartalékdevizáról, vagy csak megnövekedett költségek mellett válthatja a pénzét azokra vissza. Tehát azon szereplők számára, akik forgalmuk legjavát egy-két regionális partnerrel bonyolítják le, ez a fizetési megoldás ideális. Azonban a globális fizetési forgalom legjavát képező, nagykereskedelmi és egyéb, szofisztikáltabb, likviditásérzékeny pénzügyi forgalom számára ez a rendszer nemhogy nem vonzó, de nem is igazán használható. Másfelől ezen megoldások elterjedése visszalépést jelentene a nemzetközi bűnözés és terrorizmus nyomunkövethetősége vonatkozásában, illetve gyengítené a szankciós rendszereket. Néhány nagyobb darab helyett szilánkosra tördelné a ma még mindig valamennyire egységes globális rendszert, kizárólag a nemzeti felügyeleti szervekhez delegálva az ellenőrzési kompetenciákat. Így ezek a megoldások ugyan kisállami menekülőutat jelentenek egy amerikai–kínai fokozott rivalizáció diszruptív forgatókönyve esetén, de normál körülmények között szerepük valószínűleg alárendelt és helyi jelentőségű marad.

A kihívók – jegybankpénzek és a digitális euró

A digitális jegybankpénzek (*central bank digital currencies*, CBDCs) alkalmazásakor a fő különbség a kereskedelmi bankok fiat pénzeihez képest, hogy a pénz kikerül az utóbbiak és bekerül a jegybankok főkönyvébe. A rendszer tehát egyközpontú, a pénzt a jegybank tartja nyilván és vezeti át a szabályozástól függően a kereskedelmi bankok vagy akár a gazdálkodó szervezetek, állampolgárok nála tartott számlái között. Szuverenizáció

⁷⁰ Eichengreen, Barry: *When the Facts Change: The Future of the Global Monetary System*. [online], 2025. 06. 09. Forrás: CIGI [2025. 11. 30].

ez a javából, hiszen a belső fizetés nem, vagy csak kevésbé igényel már bonyolult klíring-rendszereket, a tranzakció döntő része a jegybank főkönyvén belül, és nem a különböző kereskedelmi bankok főkönyvei között valósul meg. A digitális jegybankpénzek fundamentálisan átalakíthatják a ma ismert kétszintű bankrendszert, a pénzzel kapcsolatos kompetenciákat – annak allokációját, a pénzteremtési funkciókat –, elvonják ezeket a kereskedelmi bankoktól és átadják azokat a jegybankoknak. Nem véletlenül a digitális jegybankpénzeket a világ legtöbb országa nagy óvatossággal és mértéktartással kezeli, legfőképpen kísérleti projekteken keresztül, nem kizárólagosan elköteleződve irántuk.

Visszafogottabb elmozdulást jelentenek a nagykereskedelmi jegybankpénzes (wCBDC) kísérletek. Ezekhez csak pénzügyi szolgáltatók férhetnek hozzá, amelyeket azok tovább értékesíthetnek az ügyfelek számára. Az ügyfelek rendszerint nagyobb vállalkozások, cégek, amelyek ezeket a forrásokat jellemzően kisszámú, de nagy értékű tranzakcióiknál használhatják. Az ilyen megoldások jellemzően elkerülik az inkumbens fizetési rendszereket. Mindenképpen így történik, ha a tranzakció két részesének kereskedelmi bankjai rendelkeznek a jegybanknál számlával – ilyenkor a jegybank főkönyvén belül számolják el a forgalmat. További kérdéseket vet fel, amikor országhatárokon átvéelő tranzakcióknál az egyik részes fél nem fér hozzá a kibocsátó jegybank főkönyvéhez. Azonban a kísérletek legtöbbje ilyenkor sem az inkumbens fizetési rendszerhez fordul, hanem különböző osztott főkönyvi és helyi devizaelszámolási módszerekhez, hibrid megoldásokhoz nyúl. Ilyenek voltak a teljesség igénye nélkül a svájci–francia Projekt Jura,⁷¹ a csak svájci Projekt Helvetia,⁷² a thaiföldi, kínai, szaúdi és egyéb részvétellel zajló, fent említett mBridge vagy az ausztrál Projekt Acacia.⁷³ Értelemszerűen arra a kérdésre, hogy ebből miként alakulhatna ki globális rendszer, nincs válasz. Ami előny a stratégiai autonómia szempontjából, miszerint a zárt hálózathoz nem férnek hozzá a külső szereplők, az hátrány annak kiterjedt használatakor. Ezek klubok, zárt közösségek, ahol jegybankpénzeket a kívülállók számára átutalni csak nehézkesen, közvetve lehet. Mindazonáltal a részes felek számára a nagykereskedelmi jegybankpénzes tranzakciók gyakran olcsóbb, gyorsabb, likviditási szűkületek és pénzügyi válságok esetén megbízhatóbb fizetést ígérnek, mint az adott esetben hosszú, körülményes, több elemből álló és lassú levelező banki kapcsolatok.

A kiskereskedelmi digitális jegybankpénzek (rCBDC) közvetlen kapcsolatot képeznek a gazdálkodó szervezetek és az állampolgárok, illetve a jegybankok között. Előbbiek számlával rendelkeznek az utóbbinál, még ha a kereskedelmi bankok esetleg valamilyen közvetítő szerepet is játszhatnak abban (például ügyfél-hitelesítés). Bár a kereskedelmi bankok szerepének csökkenése ellentmondásos elem, a kiskereskedelmi jegybankpénzeknek van egy nagy hozadéka, főként a fejlődő világban: érdemben gyorsítják a pénzügyi inkluzivitást.⁷⁴ Ellentétben a hagyományos kereskedelmi bankok számlakínálatával, a rendszerhez való csatlakozás nem jár érdemi költségekkel, nem helyhez kötött, elég

⁷¹ *Project Jura: Cross-Border Settlement Using Wholesale CBDC*. [online]. Forrás: BIS [2026. 02. 01.].

⁷² SDX: *BIS, SNB and SIX Test Wholesale CBDC Settlement with Commercial Banks*. [online], 2022. 01. 13. Forrás: BIS [2026. 02. 01.].

⁷³ McCann, Lucinda – Hastilow, Liz – Morris, James: *Project Acacia: Innovations In Digital Money And Existing Settlement Infrastructure*. [online], 2025. 07. 11. Forrás: Norton Rose Fullbright [2026. 02. 01.].

⁷⁴ Alberola, Enrique – Mattei, Ilaria: *Central Bank Digital Currencies in Africa*. [online], 2022. 11. Forrás: BIS Papers [2023. 01. 12.].

hozzá egy egyszerű mobiltelefon és internet. Nem véletlenül az ezekkel a megoldásokkal való kísérletek egyaránt elterjedtek a fejlődő (Afrika több országa, India és természetesen Kína), illetve a fejlett világban (Ausztrália, Kanada és az Európai Unió). Ugyanakkor ezekre a projektekre még inkább igaz az, hogy egyelőre a belső fizetési rendszerek vonatkozásában működnek, a hálózathoz nem csatlakozó szereplőkkel – például a külföldi kereskedőkkel, személyekkel – való tranzakciókra nem alkalmasak.

2025 decemberében az Európai Tanács is támogatta a digitális euró, egy kiskereskedelmi jegybankpénz feltehetően 2029-es, legalább az eurozónában való bevezetését.⁷⁵ Az Európai Jegybank gondozta projekt sajátos kompromisszumot kínál a kereskedelmi bankok felé. A rendszerhez csatlakozó állampolgárok és cégek kereskedelmi banki számlájukról legfeljebb 4000 eurót tarthatnak digitális euróként, a jegybank számára anonim módon, annak főkönyvében. Külön applikáció révén használhatják azt az eurótárségben és a csatlakozó országokban, a kereskedőknek kötelező lesz azt elfogadni. Az Európai Jegybank véleménye szerint ez a tranzakciós volumen nem csökkenti túlzottan a kereskedelmi bankok forgalmát, az induláshoz szükséges informatikai fejlesztések pedig elviselhető mértékűek, 4 és 5,77 milliárd euró körül lesznek. A bankok ennél magasabb költségekkel számolnak, 18 és 30 milliárd euró közötti induló fejlesztésekkel és éves szinten 8 milliárd euróval a forrásszűkítés révén (ez ellenben többletként jelentkezik az Európai Jegybanknál).⁷⁶ Az eurózána bankjainak nettó bevétele 2024-ben 220 milliárd euró volt, ebből a szempontból a becslések közötti különbség nem jelentéktelen.⁷⁷

A digitális euró kritikája is innen ered: túl magas költségekkel kíván elérni tisztázatlan eredményeket. A kezdeményezés értelme, illetve hangsúlyai az idők során változtak. A 2010-es évek végén az Európai Jegybank érdemben tartott attól, hogy a nagyobb multinacionális cégek *stablecoinokat* bocsátanak ki, adott esetben euróhoz kötve, így elveszti a pénzmennyiség feletti ellenőrzést. Legfőképpen a Meta által kibocsátani szándékozott Libra (később Diem) vetett fel ilyen aggályokat, de a kezdeményezést csírájában elfojtották az amerikai hatóságok.⁷⁸ Ma már ez a fenyegetés nem érdemi, és szilárd szabályozói környezet is kiépült a *stablecoinok* köré, főképp Európában. Felmerültek a hagyományos, készpénzhasználat elleni érvek, amelyeknek a Covid-19-et követően nyertek pótlólagos, járványügyi tartalmat.⁷⁹ A legfőbb érv azonban a stratégiai autonómia, nevezetesen, hogy a hosszú idő alatt kiépített egységes európai fizetési rendszerbe (SEPA, TARGET2 stb.) továbbra is beékelődnek és abban egyre inkább teret nyernek főleg amerikai szolgáltatók

⁷⁵ Koroos, Levente: *EU Council Gives Digital Euro the Provisional Green Light*. [online], 2025. 12. 19. Forrás: Central Banking [2026. 02. 16.].

⁷⁶ BNP Paribas – Economic Research: *Digital Euro: One Cost May Hide Another*. [online], 2025. 11. 11. Forrás: BNP Paribas [2026. 02. 16.].

⁷⁷ Interjú európai banki érdekképviselet vezetőjével (2025. október 7.).

⁷⁸ Murphy, Hannah – Stacey, Kiran: *Facebook Libra: The Inside Story of how the Cryptocurrency Dream Died*. [online], 2022. 03. 20. Forrás: Financial Times [2026. 02. 14.].

⁷⁹ A készpénzhasználat visszaszorulóban van az eurozónában, 2016-ban még a tranzakciók 79%-a, 2022-ben már csak 59%-a valósult meg így. Ellenben a folyamat legnagyobb nyertese a bankkártyák voltak, részesedésük 19-ről 34%-ra nőtt, a teljes érték volumen 46%-át adva. A mobil appokon keresztüli és egyéb megoldások alig-alig vannak jelen, még ha terjednek is. *Study on the Payment Attitudes of Consumers in the Euro Area (SPACE)*. [online], 2022. 12. Forrás: ECB [2026. 02. 12.].

(Visa, Applepay, MasterCard, Google Wallet, PayPal stb.).⁸⁰ Ezek adatkezelése kétes, árazási gyakorlata komolyan felveti a piaci erőfölénnyel való visszaélés és a versenykorlátozás gyanúját, illetve európai szereplők által rövid távon nem kiváltható.⁸¹ Különösen aktuális lett ez a kérdés Trump elnöksége alatt, amikor az euroatlanti kapcsolat főleg amerikai oldalról megkérdőjeleződött, és párhuzamosan minden korábbinál magasabb szintre emelkedett mind a szankciók, mind az egyéb gazdasági kényszerítő eszközök alkalmazása Washingtonban. Az ezekkel való verseny növelésének eszköze, egy egész Európában gyorsan és mindenki számára elérhető hálózati alternatíva lenne a digitális euró, a biztonságiasítás végső lépése.

A kezdeményezést éles szakmai kritikák érik, főleg az Európai Parlament oldaláról.⁸² A szkeptikus Navarrete is elismeri egy teljesen szuverén, belső fizetési rendszer létrehozatalának szükségességét, az amerikai fizetéskezdeményezési és -hitelesítési rendszerekkel szemben valamilyen alternatíva kiépítését. Ugyanakkor ezt a meglévő fiat pénzekre és a kereskedelmi banki fizetési csatornákon keresztül gyorsabban, sokkal olcsóbban és biztonságban megvalósíthatónak tartja. Elvi lehetőségként valóban kötelezhetők az amerikai szolgáltatók az uniós szabályozás révén európai jogalanyiság – helyi leánybankok révén való – felvételére és a vonatkozó forgalomnak helyi szerverekre terelésére (nagyjából ez volt az orosz megoldás). Ugyancsak létrehozható egy, szabályozással támogatott jegybanki mobiltelefonos applikáció az amerikai szolgáltatókkal való versenyre, amelyet a kereskedőknek és a bankoknak kötelezően el kell fogadniuk, a vásárlók pedig ingyenesen vagy költségápolón használhatnák azt.

Ezzel szemben a digitális euró jelentős költséggel és törvényhozási előkészületekkel próbálja elérni ugyanezt, miközben semmilyen garancia nincs arra, hogy a lakosság széles körben használná majd azt. Számukra a digitális euró előnyei nem egyértelműek, valójában az a fiat pénzekhez képest nem is nagyon rendelkezik ilyenekkel. Mindeközben a digitális euró nem használható a hálózathoz nem csatlakozott országokban. Ennek megfelelően azoknak, akik az eurozóna/Európai Unió határain kívülre utaznak – ez hozzávetőlegesen az utazások szűk, de feltehetően legdrágább egy ötöde⁸³ –, így is szükséges lesz valamilyen hagyományos bankkártyás megoldást fenntartaniuk. Továbbá egy bürokratikus és a döntéshozatalt illetően megosztott⁸⁴ intézménynek kellene felvennie a piaci versenyt globális amerikai vállalatokkal. Mindezek a kétségek Navarrete szerint óvatosságra és költség-minimalizálásra kellene hogy kényszerítse a döntéshozókat, sokkal nagyobb mértékben a szabályozói funkciókra hagyatkozva a kérdés rendezésekor.

⁸⁰ Cipollone, Piero: *Empowering Europe: Boosting Strategic Autonomy through the Digital Euro*, ECB. [online], 2025. 04. 08. Forrás: ECB [2026. 01. 31.].

⁸¹ Interjú középvezetővel, DG FISMA (2025. október 6.). Az európai versenyhatóság többször „eltolta” magától a piac vizsgálatát, annak összetettségére hivatkozva.

⁸² Navarrete, Fernando: *Do We Really Need the Digital Euro: A Solution to what Problem Exactly?* [online], 2025. Forrás: Instituto Español de Analistas [2025. 09. 30.].

⁸³ Timothy: *Outside the EU, Europeans Mostly Travel to Switzerland, Turkey and the United Kingdom*. [online], 2023. 10. 09. Forrás: Trip by Trip [2026. 02. 10.].

⁸⁴ A digitális euróra vonatkozó érdemi döntéseket jóvá kell hagyatni az Európai Unió szintjén is, az nem maradhat csak az Európai Jegybank joghatósága alatt.

A kihívók – a kriptodevizák és *stablecoin*ok

A különböző blokkláncalapú, osztott főkönyvi technológiájú (*distributed ledger technologies*, DLT) pénzek jelen tanulmány legbizarrabb, az összes eddigi pénztől és fizetési rendszertől gyökeresen eltérő megoldásait képviselik. Mivel ezek magánpénzek, nem egy állami szereplő által kibocsátott fizetőeszközök, teljesen testidegenek a kereskedelmi, legfőképp pedig a létező jegybanki gyakorlattól. Elterjedésük esetén a jegybankok elvesztenék a pénz mennyiségi ellenőrzése feletti képességüket. Hasonlóképpen az elmúlt negyven évben a fizetési rendszerekhez kötődő bűnüldözési kompetenciákat közvetlenül veszélyeztetik ezek a nehezen ellenőrizhető és visszakövethető, ellenben a bűnözők által előszeretettel használt csatornák. Nem meglepő, hogy az inkumbens szereplők és az államrezon hagyományos képviselői szinte kivétel nélkül a különböző kriptopénzek és *stablecoin*ok szigorú korlátozása mellett törnek lándzsát. Ez ugyanannyira igaz Kínára, Oroszországra, mint az Európai Unióra, az Egyesült Államokra vagy a legtöbb fejlődő államra. A túloldalon a lehetséges haszonélvezők köre mérsékelt. Az azt bányászó és azzal kereskedő szereplők képeznek egy szűk bázist, illetve a fejlődő világ pénzügyileg volatilisabb, sérülékenyebb társadalmában lehet értelme a használatuknak.

Az osztott főkönyvi megoldások, kiváltképp ha azokban nem csak véges számú főkönyv van a hálózatban, technológiai értelemben korlátosak. Működési elvük, hogy a tranzakciókat nem egyetlen, esetleg viszonylag alacsony számú főkönyvben rögzítik, hanem a pénz összes felhasználójának számítógépein párhuzamosan tartják nyilván. Azok konszenzusa képezi a főkönyvi elszámolást. Hogy az ilyen algoritmusok ne váljanak végtelenné, a tranzakciókat mennyiségi alapon blokkokba szervezve zárják le, és az új blokkokban csak hivatkoznak az azt megelőzőkre – innen származik a blokklánc-technológia elnevezés. Ugyanakkor könnyen belátható, hogy minél több felhasználója van egy-egy pénznemnek, annál több főkönyvben kell a tranzakciókat folyamatosan frissíteni és aktualizálni. Ezzel a brutális terheléssel egyelőre nem bír lépést tartani a globális szerverpark. Például a 2020-as évek elején a bitcoin piacán másodpercenként hét ügyletet lehetett a világban végrehajtani, miközben csak a Visa 24 ezer tranzakciót kezel ugyanennyi idő alatt.⁸⁵ A szűkület, a blokklánc-technológiák *reverse salient-jének* feloldására kriptotőzsdéket kell beiktatni, amelyek saját rendszereikben aggregálják az ügyleteket, és azokat nettó módon, kötegelve könyvelik el a világhálón. Ugyanakkor ezek a kriptotőzsdék már valamilyen nemzeti joghatóság alatt vannak, beavatkozási pontot kínálva a legkülönbözőbb állami hatóságok számára.

A blokklánc-technológiák esetén nincs érdemi fizetési rendszer. A tranzakciók maguk a főkönyvek, amelyek közt az internet, esetenként a kibocsátó vagy a kényszerűen közbeiktatott aggregátorok teremtenek kapcsolatot. Így a kormányzatok magukat a pénzeket szabályozhatják, főleg ezeken a belépési pontokon próbálva kikényszeríteni az akaratuakat. Ezeken az alapokon a 2020-as évektől kezdődően széles körű törvénykezés zajlik a világ országaiban, amelyekben szabályozzák a legkülönbözőbb, nem fiat pénzeket. Ezek jellemzően vagy tiltják (például Kína), vagy hatósági engedélyekhez kötik a területükön

⁸⁵ Eichengreen 2023.

az algoritmus-alapú pénzek kibocsátását, forgalmazását (Egyesült Államok, Európai Unió), a kereskedelem során megkövetelik a pénzmossa elleni szabályozás betartását, legfőképpen az ügyfél-azonosítást (például Kanada), vagy előírják azok adóztatását (például Svájc), esetleg engedélyezik azok egyes vállfajainak legális használatát (mint a bitcoin El Salvadorban, kisebb mértékben Szingapúrban).⁸⁶

A szabályozás rendszerint különbséget tesz az algoritmus-alapú kriptopénzek és a *stablecoinok* között. Ami az előbbieket illeti, ezek jellemzően spekulatív eszközök, volatilis árfolyammal, kevésbé alkalmasak fizetési és értékmegőrzési funkciók ellátására. Viszonylag hamar felmerült az igény, hogy a kriptopiacokon is legyenek stabilabb árfolyamú eszközök, ne kelljen ehhez a költséges kripto- és fiat pénzek közötti átváltást végigcsinálni. Ez utóbbi funkciót látják el a *stablecoinok*. Ezek árfolyama egy fiat devizához, jellemzően az amerikai dollárhoz kötött. Ezeknek is két válfaja ismert: a – jellemzően teljes – fedezet mellett kibocsátott *stablecoinok*, ahol a kibocsátó auditált módon garanciát vállal, hogy rendelkezik az általa kibocsátott volumen visszaváltásához szükséges tartalékkal, illetve az algoritmus-alapú *stablecoinok*, ahol ilyen garancia nincsen. A jegybankok értelemszerűen jobban tartottak a *stablecoinoktól*, minthogy azok saját fiat pénzeiket másolták, részlegesen annak attribútumaival bírtak, vagy legalábbis azt ígérték. Míg egy nem kötött árfolyamú kriptodeviza esetén inkább nyilvánvalók annak kockázatai, a *stablecoinok* részlegesen helyettesíthetik legfőképpen az amerikai dollárt.

Ennek megfelelően a fejlett országok, mint például az Egyesült Államok és az Európai Unió, jellemzően csak a teljes fedezettel ellátott *stablecoinok* kibocsátását engedélyezik és forgalmát támogatják a területükön. Ezek emissziója kötött és véges, így aligha lesznek képesek egy marginális szinten túl elterjedni. Arra alkalmasak, hogy a kriptotőzsdék biztos menedékei legyenek, illetve a perifériális gazdaságokban, ahol a nemzeti deviza árfolyama labilis, a dollárhoz való hozzáférés korlátozott és bizonytalan, elláthatnak dollárhelyettesítő funkciókat is (Latin-Amerika, Afrika). Ezen túlmenően azonban nem alkalmasak a fiat pénzek kiváltására, nincs mögöttük az a garanciális rendszer, amelyet a jegybankok biztosítanak.

Az állam mindenk felett?

Bár a fizetési rendszereket a biztonságiasítás igénye és a bővülő technológiai választék potenciálisan fragmentálja, ma még meghatározó a fiat pénzek és az inkumbens fizetési rendszer uralma. A kihívók összesített forgalma nem éri el a SWIFT forgalmának 10%-át, tolerálható és a helyzet fényében természetesnek ható szinten tartva azokat. Nagyon úgy tűnik, hogy a hálózati skáláhozadék, az útfüggés, a dollár- és eurórendszer, illetve az azokhoz társult nyugati politikai érdek eddig képesek voltak ezeket a struktúrákat megőrizni. A változás üteme meglehetősen mérsékelt, legfeljebb az iránya tűnik biztosnak.

Szintügy, amennyire a kormányzatok támogatni tudják a *niche* fizetési rendszerek elterjedését, meg is tudják gátolni azok használatát. A hagyományos fizetési

⁸⁶ Schepp, David: *Cryptocurrency Regulation: U.S. Laws and Global Developments*. [online], 2025. Forrás: Britannica Money [2026. 01. 10.].

rendszerek korlátozására szép példa az Oroszország ellen hozott nyugati szankciók esete. Bár nem volt hasztalan az orosz felkészülés, a pénzügyi szankciókhoz való adaptáció jellemzően nem az orosz klíringrendszeren és SZPFSZ-en keresztül zajlott, hanem kerülőutakon és a kínai CIPS-en át. Egy kormányzat bármely más klíring- és üzenetküldő, fizetésindítási és -hitelesítési rendszer használatát be tudja tiltani, és rá tudja kényszeríteni legalább a saját nemzeti rendszerének véges számú pénzügyi intézményét, hogy járjon el hasonlóképp.

Ugyanígy, mivel mind a jegybank-, mind a kriptopénzek az interneten keresztül működnek, könnyen szabályozhatók saját területen, a domináns hatalmak esetén a szerverparkok révén esetleg azon túl is. A jegybankpénzekhez szükséges applikációk könnyedén letilthatók a szolgáltatók által. Kriptopénzek esetén alapesetben visszakövethető a küldő ország, így például az Oroszországból indított bitcoin fizetések minden további nélkül szankcionálhatók. A kriptotőzsdék felügyeleti szervei megkövetelhetik az ott ténykedő ügyfelek azonosítását, csökkentve azok vonzó anonimitását. Az Egyesült Államok hatóságai már bizonyították képességeiket e téren a különböző orosz aggregátorok (Garantex, Grinex),⁸⁷ a Binance vagy az FTX megregulázásakor, hiába állították azok, hogy nem rendelkeznek amerikai bejegyzéssel.⁸⁸ Ezek a szabályozók legfeljebb kis volumenben kikerülhetők, nem lehet makrogazdaságilag jelentős forgalmat a kormányzatok ellenőrzése elől elrejtetni. A kormányzatok tehát elviekben képesek a joghatóságuk alatt zajló fizetési folyamatokat nyomon követni és szabályozni, mindegyik fizetési rendszer esetében.

Kitekintve a fizetési rendszerek jövőjére, úgy tűnik, a világban zajló politikai folyamatok azok a változók, amelyek azt leginkább befolyásolni képesek. A fegyveresített interdependencia jelenlegi formájában bár arra ösztökéli a kormányzatokat, hogy feltétlenül keressenek alternatívát, hozzanak létre opcionalitást, azonban nincs még választási kényszer. A kínai–amerikai versengés mellett lehetsz egyszerre két klíringrendszer tagja, használhatod a CIPS-et és a CHIPS-et is párhuzamosan. Ugyanakkor egy valós gazdasági háború esetén, ahol a felek mélyebben konfrontálódnak, a fizetési rendszerek is gyorsan tömbösödhetnek a politikai erővonalak mentén. Itt a legéletszerűbb egy kínai–amerikai megosztottság, ahol a kisebb kormányzatoknak el kell köteleződniük, választaniuk kell a kínai és az amerikai klíringrendszerek között. Ez persze nem zárja ki, hogy aktívan keressék majd a menekülőutakat is. Fonák módon pont egy ilyen diszruptív jövőkép hozhatja el a technológiai diverzitást is. Ez ma már nem tűnik lehetetlennek, mi több, annyira távolinak sem.

Visszatekintve a 20. századra, a folyamat bizonyos közgazdász romantikával is kerektezhető. A semlegesség, a politikától mentesen a piaci szereplők által felépített hatékony és globális fizetési rendszer egyfajta leibnizi parafrázissal stilizálható „a legjobb fizetési

⁸⁷ Greig, Jonathan: *US Updates Sanctions on Russian Cryptocurrency Exchange Garantex*. [online], 2025. 08. 14. Forrás: The Record [2026. 01. 19.]. A Garantex Tether állományának jelentős részét 2025 márciusában amerikai–német–finn együttműködésben szerveresen le is foglalták, fizikailag is megfosztva a véget ettől a forrástól. *Garantex Cryptocurrency Exchange Disrupted in International Operation*. [online], 2025. 03. 07. Forrás: The Office of Public Affairs US Department of Justice [2026. 01. 16.].

⁸⁸ Eichengreen 2023.

rendszernek minden elképzelhető fizetési rendszerek közt”.⁸⁹ Ez illeszkedett leginkább a globalizáció optimista, liberális értelmezéséhez, amelyben az államok jóságosak és önkorlátozók. Ugyanakkor még napjainkban sem szűntek meg ezek a gazdasági hatóerők érvényesülni. Minden kétséget kizáróan az inkumbens fizetési rendszer képviselői, legfőképp a nagy nyugati tranzakciós bankok azok, amelyek bármilyen alternatív kimenetelen csak veszhetnek. A skáláhozadék elvesztése, a bizonytalanság és a tömbök közötti tranzakciók nehézsége pedig a többiek számára is elgondolkodtató. Az amerikai kormányzat számára az elmúlt két évtized pénzügyi szankciós politikája ugyan talán leírható sikerként, de mindenképpen csak csökkenő hozadékokkal. Oroszország pedig jobbra kudarccal ezen a területen, egyszerre mutatva a globális adaptációt és az alkalmazás méretbeli korlátait. Talán a nyugati kormányok is belátják, hogy a fizetési rendszerek korlátlan fegyveresítése csak rövid távon működhet, működhetett.

Mindezek alapján, ha visszatérés már talán nincs is, az elkövetkező évek fizetési rendszereinek karakterisztikája még nem alakult ki. Ha a technológia mára már fel is tárta a lehetséges repertoárját, a nemzetközi politikában még nem dőlt el egy sor olyan, rendszeralkotó kérdés, ami érdemben befolyásolhatja a globális fizetési architektúrát.

Felhasznált irodalom

- A7A5: *The Ruble-Backed Stablecoin Crosses \$100 Billion in Transactions*. [online], 2026. 01. 22. Forrás: Elliptic [2026. 01. 03.].
- Alberola, Enrique – Mattei, Ilaria: *Central Bank Digital Currencies in Africa*. [online], 2022. 11. Forrás: BIS Papers [2023. 01. 12.].
- Central Bank Digital Currency Tracker*. [online]. Forrás: Atlantic Council [2026. 01. 12.].
- Baker, Joe: *Is China's Cross-Border Payments Network on the Rise?* [online], 2025. 07. 04. Forrás: FXC Intelligence [2026. 01. 17.].
- BBC: *Visa and MasterCard Block Russian Bank Customers*. [online], 2014. 03. 21. Forrás: BBC News [2025. 12. 12.].
- Bencivelli, Lorenzo et al.: *China's Shrinking Oil Footprint: How Electric Vehicle Adoption is Shaping China's Oil Consumption*. [online], 2025. 11. 04. Forrás: CEPR [2026. 01. 21.].
- BIS: *The Next-Generation Monetary and Financial System*. [online], 2025. Forrás: Bank for International Settlements [2026. 02. 13.].
- BIS: *Triennial Central Bank Survey. OTC Foreign Exchange Turnover in April 2025*. [online], 2025. Forrás: Bank of International Settlements [2026. 01. 18.].
- BNP Paribas – Economic Research: *Digital Euro: One Cost May Hide Another*. [online], 2025. 11. 11. Forrás: BNP Paribas [2026. 02. 16.].
- Brooks, Rosa (2017): *How Everything Became War and the Military Became Everything: Tales from the Pentagon*. New York: Simon & Schuster.
- Cipollone, Piero: *Empowering Europe: Boosting Strategic Autonomy through the Digital Euro, ECB*. [online], 2025. 04. 08. Forrás: ECB [2026. 01. 31.].
- Currency Composition of Official Foreign Exchange Reserves*. [online], 2025. Forrás: IMF [2026. 02. 16.].
- Durner, Tracey – Shetret, Liat: *Understanding Bank De-Risking and Its Effects on Financial Inclusion. An Exploratory Study*. [online], 2015. 11. Forrás: Oxfam [2025. 04. 26.].
- Early, Bryan R. (2012): *Alliances and Trade with Sanctioned States. A Study of U.S. Economic Sanctions, 1950–2000*. *Journal of Conflict Resolution*, 56(3), 547–572. Online: <https://doi.org/10.1177/0022002711420961>

⁸⁹ „A legjobb világ minden elképzelhető világ közt (Tout est pour le mieux dans le meilleur des mondes possibles)” az eredeti idézet, Leibniz, Gottfried (1990) [1710]: *Essais de Théodicée*.

- Early, Bryan R. – Preble, Keith A. (2020): Going Fishing versus Hunting Whales: Explaining Changes in How the US Enforces Economic Sanctions. *Security Studies*, 29(2), 231–267. Online: <https://doi.org/10.1080/09636412.2020.1722850>
- Efing, Matthias – Goldbach, Stefan – Nitsch, Volker (2023): Freeze! Financial Sanctions and Bank Responses. *The Review of Financial Studies*, 36(11), 4417–4459. Online: <https://doi.org/10.1093/rfs/hhad043>
- Eichengreen, Barry (2019): *Globalizing Capital: A History of the International Monetary System*. [H. n.]: Princeton University Press. Online: <https://doi.org/10.2307/j.ctvd58rxg>
- Eichengreen, Barry (2023): International Finance and Geopolitics. *Asian Economic Policy Review*, 19(1), 84–100. Online: <https://doi.org/10.1111/aep.12436>
- Eichengreen, Barry: *When the Facts Change: The Future of the Global Monetary System*. [online], 2025. 06. 09. Forrás: CIGI [2025. 11. 30].
- Elmer-DeWitt, Philip: *First Nation in Cyberspace*. [online], 1993. 12. 06. Forrás: Time [2026. 01. 30].
- Farrell, Henry – Newman, Abraham L. (2019): Weaponized Interdependence. How Global Economic Networks Shape State Coercion. *International Security*, 44(1), 42–79. Online: https://doi.org/10.1162/isec_a_00351
- Felbermayr, Gabriel et al. (2020): The Global Sanctions Data Base. *European Economic Review*, 129, 103561. Online: <https://doi.org/10.1016/j.eurocorev.2020.103561>
- Filatov, Maksym (2025): Reproducing Power through Infrastructure. The Development of Sino-Russian Financial Interdependence (2014–2024). *Cogent Social Sciences*, 11(1). Online: <https://doi.org/10.1080/23311886.2025.2566307>
- Garantex Cryptocurrency Exchange Disrupted in International Operation*. [online], 2025. 03. 07. Forrás: The Office of Public Affairs US Department of Justice [2026. 01. 16.].
- Garratt, Rodney – Wilkens, Priscilla Koo – Song Shin, Hyun (2024): *Next Generation Correspondent Banking*. [online], 2024. Forrás: BIS Bulletin [2026. 01. 14.].
- Greig, Jonathan: *US Updates Sanctions on Russian Cryptocurrency Exchange Garantex*. [online], 2025. 08. 14. Forrás: The Record [2026. 01. 19.].
- G7 Information Centre: *Economic Declaration*. [online], 1989. 07. 16. Forrás: g7 [2026. 02. 09].
- Hirsh, Michael: *How America's Top Companies Created the Surveillance State*. [online], 2013. 07. 25. Forrás: National Journal [2026. 02. 01].
- Keohane, Robert O. – Nye, Joseph S. (1997): *Power and Interdependence*. Longman.
- Kochergin, Dmitry – Yangirova Alsu (2018): Modern Development of the National Payment Card System in Russia. *Advances in Economics, Business and Management Research*, 104, 223–232. Online: <https://doi.org/10.2991/ies-18.2019.26>
- Koroos, Levente: *EU Council Gives Digital Euro the Provisional Green Light*. [online], 2025. 12. 19. Forrás: Central Banking [2026. 02. 16.].
- Koszov, Mihail Jevgenyjevics et al. (2025): Vlijanyije szankcionnüh ogranyicsenyij na finanszovij i bankovszkij szektorü Rossziszkoj Federacii. *Finanszovüj zszurnal*, 17(4), 62–82. Online: <https://doi.org/10.31107/2075-1990-2025-4-62-82>
- Lane, Philip R.: *The Digital Euro: Maintaining the Autonomy of the Monetary System*. [online]. Forrás: SUERF [2026. 04. 16].
- Leibniz, Gottfried (1900) [1710]: *Essais de Théodicée*.
- Lichtbau, Erik – Risen, James: *Bank Data Is Sifted by U.S. in Secret to Block Terror*. [online], 2006. 06. 23. Forrás: New York Times [2026. 02. 07].
- McCann, Lucinda – Hastilow, Liz – Morris, James: *Project Acacia: Innovations In Digital Money and Existing Settlement Infrastructure*. [online], 2025. 07. 11. Forrás: Norton Rose Fullbright [2026. 02. 01.].
- Murphy, Hannah – Stacey, Kiran: *Facebook Libra: The Inside Story Of How The Cryptocurrency Dream Died*. [online], 2022. 03. 20. Forrás: Financial Times [2026. 02. 14.].
- Navarrete, Fernando: *Do We Really Need the Digital Euro: A Solution to what Problem Exactly?* [online], 2025. Forrás: Instituto Español de Analistas [2025. 09. 30.].
- Newman, Abraham – Zhang, Qi (2023): Secondary Effects of Financial Sanctions: Bank Compliance and Economic Isolation of Non-Target States. *Review of International Political Economy*, 31(3), 995–1021. Online: <https://doi.org/10.1080/09692290.2023.2267051>

- Nölke, Andreas: *The Weaponization of Global Payment Infrastructures: A Strategic Dilemma*. [online], 2022. 06. Forrás: SAFE White Paper No. 89, Leibniz Institute, [2026. 01. 03].
- Orosz Nemzeti Bank: *Sztatizisztika vnyesnyego szektora*. [online], 2026. 02. 12. Forrás: CBR [2026. 02. 12].
- Pettis, Michael (2024): *Will the Chinese Renminbi Replace the US Dollar?* In Palley, Thomas – Pérez Caldentey, Pérez – Vernengo, Matías (szerk.): *Dollar Hegemony*. Edward Elgar, 57–70. Online: <https://doi.org/10.4337/9781035320936.00006>
- Project Jura: Cross-Border Settlement Using Wholesale CBDC*. [online]. Forrás: BIS [2026. 02. 01.].
- Project mBridge Reached Minimum Viable Product Stage*. [online], 2024. 11. 11. Forrás: BIS [2026. 01. 19.].
- Robinson, Gary: *Correspondent Banking, SWIFT, and the Geographies of Financial Infrastructure: Technological and Organisational Change in Cross-Border Payments*. [online], 2023. Forrás: University of Luxembourg Open Repository and BibliographyThesis Ph.D [2025. 10. 03].
- Robinson, Gary – Dörny, Sabine – Derudder, Ben (2025): *SWIFT. Trusted Infrastructure for Infrastructures*. In Westermeier, Carola – Campbell-Verduyn, Malcolm – Brandl, Barbara (szerk.): *The Cambridge Global Handbook of Financial Infrastructure*. Cambridge University Press, 237–249. Online: <https://doi.org/10.1017/9781009428118.022>
- Roselli, Alessandro (2024): *The Political Economy of Central Banking. A Short History of the Changing Role of Central Banks*. Cham: Palgrave Macmillan. Online: <https://doi.org/10.1007/978-3-031-77036-4>
- Schepp, David: *Cryptocurrency Regulation: U.S. Laws and Global Developments*. [online], 2025. Forrás: Britannica Money [2026. 01. 10.].
- Scott, Susan V. – Zachariadis, Markos (2014): *The Society for Worldwide Interbank Financial Telecommunication (SWIFT). Cooperative Governance for Network Innovation, Standards, and Community*. London – New York: Routledge. Online: <https://doi.org/10.4324/9781315849324>
- SDX: *BIS, SNB and SIX Test Wholesale CBDC Settlement with Commercial Banks*. [online], 2022. 01. 13. Forrás: BIS [2026. 02. 01.].
- Settlement Agreement between OFAC and Credit Suisse AG*. [online], 2009. 12. 16. Forrás: OFAC [2026. 02. 01.].
- Settlement Agreement between the U.S. Department of the Treasury's Office of Foreign Assets Control and ING Bank, N.V.* [online], 2012. 12. 06. Forrás: OFAC [2026. 02. 01.].
- SLDinfo: *Russia's Yuan Pivot: How Sanctions Forced Moscow's Currency Revolution*. [online], 2025. Forrás: Second Line of Defense [2026. 01. 09.].
- Strange, Susan (1988): *States and Markets*. [H. n.]: Pinter.
- Study on the Payment Attitudes of Consumers in the Euro Area (SPACE)*. [online], 2022. 12. Forrás: ECB [2026. 02. 12.].
- SWIFT: *Annual Review, 2023*. [online], 2023. Forrás: SWIFT [2025. 11. 14.].
- SWIFT: *RMB Tracker – Monthly reporting*. [online], 2025. 07. Forrás: SWIFT [2026. 01. 26].
- SWIFT: *Organisation & Governance*. [online]. Forrás: SWIFT [2026. 02. 03].
- Timothy: *Outside the EU, Europeans Mostly Travel to Switzerland, Turkey and the United Kingdom*. [online], 2023. 10. 09. Forrás: Trip by Trip [2026. 02. 10.].
- US Department of Justice: *BNP Paribas Agrees to Plead Guilty and to Pay \$8.9 Billion for Illegally Processing Financial Transactions for Countries Subject to U.S. Economic Sanctions*. [online], 2014. 06. 30. Forrás: US Department of Justice [2026. 02. 01.].
- Visa to Miss Deadline for New Russian Payment System, MasterCard on Time*. [online], 2015. 03. 27. Forrás: The Moscow Times [2025. 06. 22].
- Volinszkij, Akim et al.: *Jüanizacija v Rosszii: Polityicseszkij konsztrukt ili ekonomicseszkaja realnoszty?* [online], 2024. 12. 23. Forrás: IE RAN [2026. 01. 11.].
- World Bank Group: *Withdrawal from Correspondent Banking: Where, Why, and What to Do About It*. [online], 2015. Forrás: World Bank [2026. 01. 16].
- Wu, John: *Chinese Yuan on Slow Path to Globalization Due to Capital Account Controls*. [online], 2023. 07. 11. Forrás: S&P Global [2026. 01. 19.].
- Zhang, Longmei (2023): *Capital Account Liberalization and China's Financial Integration*. M-RCBG Associate Working Paper Series, 196. Kennedy School of Government. Online: https://www.hks.harvard.edu/sites/default/files/centers/mrcbg/files/196_AWP_final.pdf